Hvad jeg vil.

En Redegjörelse

af

P. C. Trandberg.

Chicago.
C. Rasmussens Trykkeri, 44 S. Clark Str.
1886.

Hvad jeg vil.

En Redegjörelse

af

P. C. Trandberg.

Chicago.
C. Rasmussens Trykkeri, 44 S. Clark Str.
1886.

For mange Aar siden, mens jeg endnu studerede Theologi ved Kjøbenhavns Universitet (1852–1858), førend jeg endnu ret havde fattet Frelsens store Hemmelighed i levende, personlig Erfaring, medens dog Guds Aand fra Tid til anden arbejdede alvorligt paa mit Hjærte, læste jeg engang følgende Verselinier af en svensk Digter (jeg troer, det var Esajas Tegnér):

O! res dig att kämpa för människors väl
Med penna, med röst!
Blit misskänd, hatad ock tryck dem likväl
Till säradt bröst!

Disse Ord gjorde dengang et stærkt Indtryk paa mig, saa jeg bevarede dem i min Hukommelse, skjønt jeg paa den Tid endnu ikke tilfulde fattede deres dybe, alvorlige Mening. Jeg har siden mange Gange under min 27aarige Kamp for Jesu Ære og hans Sags Fremgang havt Anledning til at mindes hine Ord. Gud rejste mig op fra Død til Liv og gav mig Lyst og Naade til i hans Kraft at kæmpe for Menneskers Vel baade med Pen og Røst — ikke saaledes som jeg burde, men dog ikke helt frugtesløst. I rigeligt Maal har jeg i denne mangeaarige Kamp smerteligt maattet erfare Menneskenes uforstandige og kjærlighedsløse Miskjendelse, Had og Ondskab. Jeg har midt under alt dette stræbt aandelig talt at trykke mine Modstandere og Trængere til mit saarede Bryst; og ihvorvel dette ikke er lykkedes mig saaledes, som det burde, saa har jeg alligevel jaget derefter, om jeg dog kunde gribe det.

Ogsaa i Løbet af det sidste halve Aars Tid har jeg havt Anledning til at tænke paa hine anførte Ord. Da jeg sidste Foraar (i Maanederne Marts, April og Maj 1885) hørte Herrens Røst

baade indvortes i min Aand og udvortes fra gjennem nogle af hans troende Venner, da han kaldte mig til en Gjerning som Lærer ved "Chicago theological Seminary", da jeg omsider efter megen, alvorlig Overvejelse og Bøn besluttede mig til at følge hans kaldende Stemme og modtage den nævnte Stilling her i Chicago, da var jeg mig fuldt bevidst, hvad jeg gjorde*). Det var ikke skjult for mig, at jeg ved dette Skridt vilde opvække Misfornøjelse, Misbilligelse, Misstemning hos den allerstørste Part af det skandinavisk-lutherske Kirkefolk (forsaavidt de maatte kjende mig og høre om mig) baade hjemme i de gamle Lande og her i de nordamerikanske Fristater — ikke alene hos den døde Rettroenheds Folk, men selv hos levende, kjære Troessødskende, hvis Kjærlighed, Tillid og Velvilje jeg sætter Pris paa. De, som nu kjende mig personlig og anse mig for en sand, oprigtig Kristen med Kjærlighed til Jesus og hans Venner, de ville let forstaa, at et saadant Skridt gjør jeg ikke i Overilelse, Letsindighed og Ubetænksomhed. Kun Herren alene gav mig Mod til at foretage dette Skridt, idet han lærte mig at indse, at tilsidst er dog hans Gunst og Velbehag mere magtpaaliggende for mig end alle Menneskers Velvilje, selv de kjæreste Venners. Den apostoliske Regel gjælder endnu: „Man bør adlyde Gud mere end Menneskene" (Apg. 5, 29).

Altsaa — Misbilligelse, ja! forbitrede Angreb var jeg forberedt paa. Det var, hvad jeg ventede mig. Jeg antydede ogsaa dette i et lille Stykke i „Skandinaven", hvor jeg kortelig udtalte mig om hele denne Sag, og hvor det blandt andet hedder: „Jeg ved, at dette mit Kirkesyn og det Skridt, jeg som Følge deraf agter at tage, af mange vil vlive betragtet som Hovmod og Daaredrøm. Glad og taknemmelig vil jeg bære saadan Miskjendelse for Kristi Skyld, for Sandhedens Skyld."

---

*) Min tidligere Virksomhed ved samme Læreanstalt allerede fra 1884 (nærmest kun med en Elev) betragtede jeg selv som noget rent midlertidigt og forsvindende. Mit Skridt i denne Retning af 1885 anser jeg for langt mere afgjørende og betydningsfuldt; det kostede mig derfor ogsaa en langt grundigere og alvorligere Overvejelse.

Jeg forundrede mig derfor højlig over, at den ene Maaned gik efter den anden, uden at jeg saa eller hørte et eneste misbilligende Ord fra nogen Kant. Jeg havde i „Skandinaven“ udtalt adskillige alvorlige Sandheder om visse kirkelige Forhold her i Nord Amerika; men man iagttog Taushed; jeg begyndte da at tænke: „Hvem, der tier, han samtykker.“

Endelig kom Misbilligelsen. Ganske vist havde jeg ikke ventet den fra den Kant, hvorfra den fremkom, eller i al Fald ikke paa en saadan planmæssig Maade. Jeg havde tænkt mig, at man mere vilde kæmpe i spredt Fegtning, at hver enkelt for sig vilde udtale sig. Jeg formodede ikke, at et helt Kirkesamfund gjennem sin lovligt valgte Repræsentation vilde enes om et samlet Angreb i en højtidelig, embedsmæssig Stil. Men ligemeget! Mishagsytringer havde jeg ventet mig fra en eller anden Side, ja! fra mange Sider.

„Den danske, evangelisk-lutherske Kirke i Amerika“ holdt iaar sit Aarsmøde i Neenah (Wisconsin) 16—21 September. Beretning om Mødets Forhandlinger findes i „Kirkelig Samler“, Organ for nævnte Kirkesamfund. I No. 36 af dette Blad (10. Oktbr. 1885) meddeles følgende:

En af de danske Præster (fra Østen) taler om Betænkeligheder ved, at Pastor **Trandberg** havde taget Plads som Lærer og Professor ved Kongregationalisternes Præsteskole i Chicago, og om Forbehold overfor hans Virksomhed for at drage Skandinaver til Kolleget. — Her tager Ordstyreren, min Broder og Ven i Herren, Pastor Lyngby, Ordet: „Angaaende Pastor Trandberg vilde han oplyse, at denne havde udtalt, at han kun gik ind paa at arbejde ved Kolleget mod, at han — fik **fuld Frihed** til at foredrage **luthersk Theologi**“. — En anden af de tilstedeværende danske Præster „henstillede, om vi ikke burde udtale vor Beklagelse over Pastor Trandbergs Stilling til Kongregationalisterne.“—Endelig berettes der, at en ung, forholdsvis uerfaren dansk Præst „foreslaar, at vi udtaler en Advarsel til de unge om ikke at efterkomme Opfordringen til at gaa til Kolleget. — **Dette vedtoges**.“

Mine lutherske Brødre paa Aarsmødet i Neenah fandt altsaa min Stilling saa beklagelsesværdig, at de ansaa det for nødvendigt at advare Folk imod at komme paa de Steder, hvor jeg arbejder, og modtage Undervisning i **luthersk Theologi** gjennem min Mund.

Enhver, som anser mig for et ærligt Guds Barn og hører, at jeg først efter megen Overvejelse og Bøn har besluttet mig til at indtage min nuværende Livsstilling, vil let erkjende, at jeg bunden i Guds Ord og tvungen af min Samvittighed maa være ledet af en eller anden alvorlig Tanke, som bevæger mig til trods min Kjærlighed til Brødrene at sætte mig ud over det lutherske Kirkefolks Dom og Mening, ja! at udsætte mig for mine lutherske Brødres Misfornøjelse og Harme, medens mit Hjærte elsker dem i Kristi inderlige Kjærlighed. Hvad vil jeg da? Hvad er det for en hellig Tanke, der har besjælet mig og drevet mig fremad ved det alvorlige Skridt, som jeg i den sidste Tid har foretaget? Dette er mit Maal: med den lutherske Overbevisning rodfæstet i min Sjæl vil jeg arbejde hen til Dannelsen af **en levende Frikirke** ikke med en snæverhjærtet, ufordragelig Parti-Aand, men **med en almenkirkelig Aand**. Jeg mener ikke at kunne udrette noget stort i saa Henseende — Herren ved det! nej! kun et svagt lille Forsøg, en ringe **Forberedelse** for Herrens kommende Storværk tænker jeg at udføre. Men midt i Erkjendelsen af min egen Ringhed og Svaghed tør jeg ikke undlade at arbejde og virke, at kæmpe og lide og stride overensstemmende med det Lys, Herren har tændt i min Sjæl, og den Sandhed, han har aabenbaret for min Aand. Den Tanke, hvorved Herren har drevet mig fremad til min nuværende Stilling, er altsaa egentlig en dobbelt: dels en frikirkelig og dels en almenkirkelig.

En levende Frikirke.

Her i de nordamerikanske Fristater, hvor Statsmagten helt har draget sin Haand bort fra Kirkemagten og tilladt

Herrens Menighed at udvikle sig frit efter sin egen Aand (Guds Aand), efter sin Natur og sit indre Væsen. her kan jo kun være Tale om en **Frikirke,** saasandt som man herved mener et Kirkesamfund, som staar frit og ubundet af Staten som udvortes Verdensmagt.

Men heraf følger endnu ingenlunde, at en saadan Frikirke kan kaldes **levende** i Ordets sande og fulde Mening. Ved en levende Frikirke forstaar jeg et saadant Kirkesamfund, hvor vistnok ikke alle Medlemmerne ere levende (thi noget saadant naas sikkert aldrig i denne Husholdning), men hvor det aldeles overvejende Flertal baade i de enkelte Menigheder og i det hele Samfund er sande, troende, benaadede Guds Børn, hvor Hyklere, Forrædere, Skinkristne, indsnegne falske Brødre befinde sig i Mindretal, og hvor disse ogsaa blive straffede med Ordets Tugt, naar deres Synd og Ugudelighed bryder aabenbart frem, ja! under visse Forhold udelukkede af Guds Menighed (Matth. 18, 15—18).

Men efter denne Opfattelse maa det frit og aabent udtales: Vore skandinaviske-lutherske Frikirker i dette Land — og hvad der gjælder om dem, gjælder visselig om mange andre, ja! maaske om fler, end mange tænke — vore norsk-, svensk og dansk-lutherske Frikirker herovre ere mer eller mindre døde, forsaavidt som Døden iblandt dem er mere udbredt end Livet. Der kan være megen Forskjel paa disse Kirker, Samfund, Synoder, Konferentser o. s. v., ja! der kan maaske findes lysende og lovende Undtagelser hist og her med Menigheder, hvor der er flere levende, troende Medlemmer end døde, vantro. Men i det hele gjælder det visselig: Døden hersker over flere end Livet. Troende Kristne kunne se Sagen lidt forskjelligt, eftersom de ere tilbøjelige til at betragte Livet hernede i en skuffende, blændende, falsk Belysning eller i sin sande, nøgne, om end sørgelige Virkelighed. Men alle de, hvis Øjne ere opladte, saa de kunne og ville se, ville vistnok være enige i dette: den aandelige Dødsnat hersker videre omkring i vore Menigheder end det himmelske Dagslys. Og

hvad nu særlig vore dansk-lutherske Menigheder angaar — jeg har selv endel personlig Erfaring, og jeg har talt med adskillige, som kjendte Forholdene, og som havde deres Øjne opladte til at se; jeg har ogsaa set flere skriftlige Udtalelser. Alt gik visselig ud paa det samme: Der er saakaldte Menigheder, hvor det maaske vil være vanskeligt at finde et eneste levende Guds Barn; der er andre, hvor der maaske findes 1, 2, 3, 5, 10 Sjæle paa Frelsens Vej udaf hvert hundrede. Den Lærdom, at vi ingen Mening kan have om et Menneskes aandelige Tilstand, stemmer ikke med Jesu Ord: „I ere Verdens Lys; den Stad, som ligger paa et Bjerg, **kan ikke skjules**“ (Matth. 5, 14); „der Grøden vokste og bar Frugt, da lod **ogsaa** Klinten sig **tilsyne**“ (Matth. 13, 26). Altsaa: de skandinavisk-lutherske Præster have for det meste plantet døde Frikirker (efter de gamle Statskirkers Mønster) herovre paa Nord-Amerikas Jordbund; de levende Frikirker have endnu ikke ret ladet sig tilsyne. Saadanne Menigheds-Tilstande, som i Almindelighed findes i de skandinavisk-lutherske Menigheder (og i mange andre!), ere en Vederstyggelighed i Guds Øjne. Jesus og hans hellige Apostle og Profeter i Aanden have givet os helt andre Regler for Menigheds-Dannelse end dem, her følges. Hvilke Tanker Herren og hans første Vidner havde om en ret Guds Menighed, dette kunne vi se mange Steder. Vi ville her blot henvise til et Sted: Lignelsen om Kongesønnens Bryllup (Matth. 22, 1—14). Hvor Guds Ord lyder rettelig i Aands- og Krafts-Bevisning, der virker det, at mange blive udenfor Guds levende Menighed (Bryllupshuset). Iblandt dem, som gaa ind, fremstilles **en** som uværdig; han havde ikke Bryllups-Klædningen paa; Resten var altsaa velklædte, værdige Bryllupsgjæster. I en ret Menigheds-Husholdning tænker Herren sig altsaa Forholdet saaledes: imellem en Skare troende saa stor, at den kunde fylde en hel stor Sal, kan en enkelt Hykler og vantro have sneget sig ind; Herrens Venner have ikke kunnet se det, men han selv har bemærket det.

Meget i vore skandinavisk-lutherske Menigheder — deres overvejende Flertal af uomvendte, vantro Medlemmer og den deraf følgende kirkelige Husholdning — er en Vederstyggelighed for Herren.

Hvor højt vi end sætte Barnedaaben i og for sig, og skjønt vi ingenlunde gjøre Daabens Gyldighed afhængig af Præstens eller de tilstedeværendes Tro og Gudsfrygt — dog maa det erkjendes: Det er en Vederstyggelighed for Himmelens Gud, at en verdslig, vantro, tankeløs Kvinde bærer Barnet frem til Daaben, fulgt af nogle ligesindede Aander; det er vederstyggeligt for Herren, at hun svarer Ja til Forsagelsens og Troens Ord, medens dette Ja for hendes egen personlige Del er Løgn og Tankeløshed i hendes Hjærte og paa hendes Læber; det er vederstyggeligt for Herren, at nogle andre tomme, aandløse Skinkristne møde frem som Daabsvidner og tavst samtykke i dette Ja; det er vederstyggeligt for Herren, at disse Hyklere og Skinkristne efter Daaben tiltales saaledes: **„I gode Kristne,** som have været Faddere til dette Barn ....“

Hvor gavnlig og velsignelsesrig end i og for sig den offentlige Bekjendelse af Forsagelsen og Troen i Menighedens Forsamling kan være for de Unge, naar de ere troende — det maa dog siges: det er en Vederstyggelighed for Himmelens Gud, naar tomme, tankeløse, verdslige, vantro Børn i Fjortenaars-Alderen træde frem for Guds Aasyn og svare **Ja** til **Pagts-Bekjendelsens ærværdige Ord,** medens dette Ja i Virkelighed ikke er andet end en Forræder-Hilsen: „Hil være Dig, Rabbi!“ et falsk Judas-Kys. — Vederstyggeligt er det i Guds Øjne, naar to hykkelske, gudsforladte Navnekristne møde frem som Brudgom og Brud for Ordets Tjener for at svare Ja til dette Spørgsmaal: „Har Du **beraadt Dig** med **Gud i Himmelen** ....?“ det er vederstyggeligt for Herren, at to Mennesker indvies til Ægteskabet ved en Løgn, et hykkelsk eller tankeløst Ja for den Alvidendes Aasyn.

Det bedrøver Guds Hjærte, at den store, tankeløse, ubodfærdige, vantro Skare af Menighedsmedlemmer i vore Kirker om Søndagene ikke faa en glødende, levende Omvendelses-Prædiken at høre, at de tiltales paa en saadan taaget, svævende Maade, at de maa anse sig selv for gode Kristne; det bedrøver Sandhedens og Kjærlighedens Gud, at Ordet ikke henvendes lige til denne døde Skare saaledes: „Fatter et andet Sind og **vender om,** at Eders Synder maa være udslettede!“ (Apg. 3, 19). Ak! at der ikke fremstaa Mænd med den Helligaands Ild og Kraft, som efterfølge den guddommelige Formaning: „Raab af Struben! spar ikke! opløft Din Røst som en Basune og kundgjør mit Folk deres Overtrædelse og Jakobs Hus deres Synder“! (Esaj. 58, 1). Det bedrøver Aandernes Fader, at Folkeskarerne ved klangløse, uklare Prædikener (uden noget bestemt Grændseskjel mellem Vantroens skumle Dødsvej og Troens solbestraalede Livsvej) vugges i Søvne og holdes i Søvne, indtil de med Jammerskrig vaagne i Helvedes Mørke.

Det er Himmelens Gud en Vederstyggelighed, naar disse store Vantroens og Dødens Skarer i vore Menigheder stimler sammen til Nadverens Nydelse, naar Ordets Tjener under Haandspaalæggelse siger til hver enkelte af disse vantro Sjæle: „Saa tilsiger jeg Dig alle Dine Synders naadige Forladelse ....“, naar han siden tiltaler disse Vantroens og Dødens Børn saaledes: „Paa det, **kjæreste Kristi Venner!** at I retelig og værdelig kunne annamme det højværdige Sakramente ....“. Vederstyggeligt, tre Gange vederstyggeligt er det i den helliges Øjne, naar disse vantro, tankeløse, hykkelske, urene Aander uhindret kommer frem til Naadens Bord „at gjøre sig skyldige i Herrens Legeme og Blod og saaledes æde og drikke sig selv til Dom“ efter Apostelens egen Forklaring (1 Kor. 11, 27. 29). „De træde Guds Søn med Fødder, aingeagte Pagtens Blod og forhaane Naadens Aand“ — for at bruge apostoliske Udtryk (Hebr. 10, 29). Sandelig! vore Kirker ere aandelig talt røde af Blodskyld og vore Altere og

vore Kirkebænke raabe til Himmelen om Straf paa enhver større Altergangsdag. Kristenhedens Synder naa indtil Himmelen, og Gud vil visselig komme dens Uretfærdigheder ihu. Men Spidsen af den verdsliggjorte Kirkes Ugudeligheds-Taarn er den troløse, forræderske og vanhellige Uddeling og Brug af Herrens hellige Nadvere. „Læg ikke snarlig Hænder paa nogen! gjør Dig ej heller delagtig i fremmede Synder"! (1 Tim. 5, 22). Maatte troende Præster ihukomme denne apostoliske Formaning! da skulde de ikke blive saa hurtige til at optage de vantro og ugudelige i Menigheden.

Dette kunde udvikles langt vidtløftigere og skildres med langt, langt stærkere Farver, hvis Maleriet skulde svare til Livets rædselsfulde, vanhellige, ugudelige Virkelighed. Men lad dette være nok!

Alt saadant er vederstyggeligt for Herrens hellige Øjne. Det falder ind under dette Herrens Bud: „Du skal ikke tage Herren Din Guds Navn forfængeligt! thi Herren skal ikke lade den ustraffet (uskyldig), som tager hans Navn forfængeligt".

Fremdeles udøver al saadan vanhellig, forrædersk, ugudelig Brug af Ordet, af Daaben og Nadveren og andre hellige Handlinger en fordærvelig, aandssløvende Indflydelse paa Mennesket (som vi kunne se 1 Kor. 11, 30). Det er altsaa ikke Tilfældet (saaledes som den almindelige Daaretale lyder), at Menneskene skjønt vantro have Velsignelse af at komme ind i Guds Menighed, idet de derved skulde paavirkes til større Modtagelighed. Nej! tvertimod! denne hykkelske, tankeløse Brug af Naadens Midler virker netop døvende, sløvende, dødende og kvælende paa Menneskets Aand og Sandhedsfølelse; Aandens Øje omtaages og dens Øre døves derved kun endnu mere. Det vil visselig ogsaa i Reglen vise sig i dette Land, at naar en Vækkelsens Livsaande virkelig blæser henover en Egn, hvor der er Modtagelighed, da vil snarere og lettere de bringes til Omvendelse, som staa udenfor en Menighed; det døde Menighedsfolk sover haardere, fordi de have Menigheds-

stillingen som en Hovedpude, der giver dem en saa meget desto fastere og tryggere Søvn i Synden.

Her ser Du nogle svage Grundrids af vore skandinavisk-lutherske Menigheder i de nordamerikanske Fristater.

Hvad nu vore Præster angaar — hvor mange af dem der have mer end en død Rettroenheds kolde Kundskab med lidt gudelig Paavirkning og Stemning, mer end en folkelig, menneskelig Vækkelse med en Smule theologisk Lærdom og religiøs Duft, hvor mange af dem der virkelig ere „overgangne fra Døden til Livet, saa at de elske Brødrene“ (1 Joh. 3, 14), derom tør jeg ikke have nogen Mening; jeg vil helst haabe det bedste om et Menneske saa længe som muligt — med Hensyn til vore skandinavisk-lutherske Præster herovre da maa vi være fuldt forvissede om, at alle virkelig troende Ordets Tjenere have udrettet dog **noget** godt; de have været til Velsignelse for de faa, der kom som levende Guds Børn hjemme fra de gamle Lande, for de faa, som ere komne til Vækkelse herovre ved, hvad de store Kirkesamfund plejer at kalde Sekter og Partier, og som dog have søgt ind i de lutherske Menigheder, for de faa, faa, som maatte være komne til Omvendelse ved deres egen Forkyndelse. Men overfor den store, foreliggende Opgave: den kristelige Livsvækkelse blandt de døde skandinaviske Folkemasser i dette Land og de vaktes og troendes Samling i levende, hellige Menigheder — overfor dette Arbejde have de skandinavisk-lutherske Præster hidentil for en meget væsenlig Del vist sig at være ubrugelige og uduelige. Ikke alene de store, bølgende Folkeskarer af de helt ukirkelige, men ogsaa den store Masse af Kirkefolket (af Menighedsmedlemmer) slumrer den hinsidige Afgrund imøde.

Med Øjet opladt for alt dette og med Sorg og Gru i mit Hjærte over disse Tilstande blev jeg af Herren kaldet til som Lærer ved en theologisk Præsteskole at gjøre et lille Forsøg paa at modarbejde denne Elendighed. Jeg fulgte Herrens Røst, forvisset om, at jeg ikke gik mit eget Ærinde, men Guds. — Fra de hidtil værende skandinavisk-lutherske

Uddannelses-Anstalter for vordende Præster under statskirkelig Overhøjhed eller efter statskirkeligt Mønster kan nemlig (saavidt jeg ser) ingen væsenlig Forandring ventes i den her paapegede Retning — med Hensyn til Dannelsen af **en levende Frikirke;** der maatte da indtræde noget helt uventet og overraskende nyt!

Hvad f. Eks. Danmark angaar — enten vore Præster faa deres Uddannelse i Kjøbenhavn eller paa Askov eller i Elk Horn, glødende Talsmænd for en levende Frikirke kan vi ikke vente fra nogen af de Steder. Vistnok have vi, Gud være lovet! et Vækkelses-Folk hjemme („den indre Mission"). Disse Herrens Venner have dog hidentil kun ladet høre meget svagt fra sig blandt deres Landsmænd herovre. Og selv om der heri tør ventes en glædelig Fremgang herefter — en stor Mangel havde de hidentil: deres Blik paa en ret Menigheds-Ordning var hovedsagelig det gamle, sløve Statskirke-Syn.

Den saakaldte „kirkelige Retning" i mit Fædreland har langt mere frikirkelig Sans og er under Indflydelse af frikirkelige Tanker. Men disse Venner manglede hidentil i en sørgelig og betænkelig Grad den kristelige Livsvækkelses mægtige, alvorlige Røst og Raab overfor de døde, sløve Folkemasser. Vel maa det erkjendes, at en smuk og ædel folkelig, fædrelandsk Vækkelse og Oplysning er udgaat fra dem i vide Kredse. Men med en blot og bar folkelig Opvækkelse og Oplysning med lidt mat religiøs Luft og Duft kan et verdsligt, uomvendt Menneske ikke frelses; her maa ske en virkelig Overgang fra Død til Liv, om et saadant Menneske skal blive saligt.

Altsaa — hvorhen jeg saa end vender mit Blik, jeg øiner (mig vitterligt) intet Sted en skandinavisk-luthersk Præsteskole, hvorfra ildfulde, brændende Talsmænd for en levende Frikirke skulde fremgaa iblandt det skandinaviske Folk i Nord Amerika. Dette bevægede mig til at følge Herrens Kald og at indtage den Stilling, hvori jeg nu befinder mig. „Men hvad tænker vel Du at kunne udrette med Dine smaa Gaver og Kræfter"?

vil man maaske spørge. Jeg ved det ikke — lidt eller meget! det maa staa i Guds Haand. Men et føler jeg: naar de store og mægtigt udrustede Aander ikke ville raabe, da kalder Gud de mindre og svagere (som mig og mine lige) til at opløfte Røsten, indtil de stærkere komme frem. Og en Ting har Herren i min nuværende Stilling forundt mig — en forønsket Lejlighed til at vidne for Sandhed, Liv og Frihed imod Løgn, Død og Trældom. Jeg er glad ved at benytte denne Anledning, saavidt Gud selv forunder Tid og Kræfter, Lyst og Evne til saadan Gjerning. — Det er længe, siden Gud viste mig de Ting, hvorom jeg her skriver. Endnu i mine Studenterdage, i min Opvækkelses gjærende Tid aabenbarede han mig det store, store Frafald i Kristenheden. Saa kom jeg til Troen og begyndte min Gjerning som en indviet Ordets Forkynder. I Løbet af nogle faa Aar klarede han for mig, hvorledes en ret Guds Menighed efter bibelske Grundsætninger bør grundlægges og opretholdes. Under alvorlige kirkelige Kampe gjorde jeg derefter (dreven af Omstændighedernes stærke Magt) i hans Navn et alvorligt Forsøg paa at gjennemføre den bibelske Menigheds-Tanke i Livets Virkelighed. Ene som jeg stod i denne kirkelige Kamp, gjorde jeg en smertelig Erfaring om Guds-Folkets sjunkne og kraftesløse Tilstand i vore Dage. Mine Tanker om en ret Guds Menighed forblev dog uforandrede (Venner og Fjender vide det). Men jeg kom paa den Tanke: „Guds levende Folk i det hele taget rundt omkring i Verden er i en saa forkommen, forkrøblet, udhungret og svækket Tilstand, at de foreløbig ikke staar til at hjælpe op til en ret Menigheds-Husholdning; lad os derfor indtil videre nøjes med at prædike Omvendelse og Syndernes Forladelse og samle de troende om Jesus til deres Sjæles Mættelse! men med den bibelske Menigheds-Ordning maa det gaa, som det kan, indtil bedre Tider oprinde." -- Det var ogsaa væsenlig de Tanker, hvormed jeg kom til Amerika 1882.

Her fik jeg at se den Jammerligheds-Tilstand, hvori de skandinavisk-lutherske Menigheder i det hele befinde sig. Dette

smertede, nedtyngede og forfærdede min Sjæl og nedknugede stærkt min Helbred. Samtidig hermed blev jeg alvorlig mindet om dette: Vi leve her i et af Verdens frieste Lande; Statskirkedømmet og Folkekirkedømmet er her udvortes talt afskaffet ved Statens fri Grundlov fra forrige Aarhundrede; Kirken er her helt fri overfor Statsmagten; men dette paalægger alle Guds levende Børn i dette Land en fordoblet Forpligtelse til at indrette al Menigheds-Dannelse og Menigheds-Orden saavidt muligt alene efter Bibelens Anvisning og Regler. — Da viste Gud mig den Naade: han lod mine Ungdoms-Idealer end en Gang i mit Liv straale frem for mig i deres himmelske Glans. Og dette maatte jeg sige mig selv: „Et kan Du dog gjøre ved Herrens Naade: Du kan dyppe Din Pen og skrive, og Du kan opløfte Din Røst og tale og vidne om de herhenhørende Sandheder; mange ville vistnok miskjende, misforstaa Dig, ja! vende Dig Ryggen; men der vil dog altid være nogle faa, som forstaa Dig, og som Du vil baade glæde og styrke ved Dit Vidnesbyrd; og saaledes kan Du forberede den Gjerning til hele Guds Kirkes Rejsning, som Gud en Gang vil udføre ved sine store og stærke Vidner, naar de komme at udføre det Værk, hvortil han selv har kaldet dem". — Med saadanne Tanker gik jeg ind at arbejde i et Præste-Seminarium i Chicago. „Hvad jeg vil være istand til at udrette her"? jeg ved det ikke; lidet, meget lidet maaske; Gud ved det. Men en stor Naade har Gud igjennem min nuværende Stilling allerede forundt mig: jeg fik i Sommers Anledning til i „Skandinaven" at aflægge et Vidnesbyrd for Sandheden; og Angrebet fra „den danske Kirke" har nu atter givet mig Anledning til at fremkomme med denne Redegjørelse. At dette er blevet mig forundt, betragter jeg som saa stor en Naade, at jeg vilde være taknemmelig og glad, selv om det ikke blev mig givet at gjøre mere i denne Verden for Sandhedens store Sag.

Altsaa — den første hellige Tanke, som ledede mig til at gaa ind som Lærer ved "Chicago theological Seminary",

var en frikirkelig: Ønsket om at forberede Dannelsen af en levende Frikirke med bibelske Grundsætninger. Men jeg havde endnu et Maal.

Den hellige, almindelige Kirke (ɔ: Menighed).

Det er ingenlunde en helt let Sag at tilegne sig dette Led af de Kristnes Fælles-Bekjendelse.

Nogle kristeligt sindede Mennesker ere ængstelige overfor dette Ord. De mene, at vi alene kunne **tro paa Gud,** men at den hellige, almindelige Guds Menighed ikke i nogen Henseende kan være Gjenstand for Tro, saa at, hvis vi udtale saadant, da gjøre vi Menigheden paa en Maade til en Guddom. Denne Mening er imidlertid ubibelsk. I Hebr. 11, 1 læse vi (nøjagtigere oversat) saaledes: „Troen er en Fortrøstning til det, som haabes, en Overbevisning om **de Ting** (pragmata — i det græske), **som ikke ses**". Gjenstand for vor Tro er altsaa ikke alene den levende Gud, men overhovedet de usynlige Ting, den usynlige Verdens Livsmagter og Aandsmagter, hvorom Guds Ord meddeler Oplysning. Men nu er netop Jesu levende Menighed (grundlagt paa en Klippe, uovervindelig for Helvedes Porte) en saadan usynlig Aandsmagt midt i en synlig Verden; „Eders Liv er skjult med Kristus i Gud" (Kolos. 3, 3). Vistnok er Menigheden i en anden Forstand synlig: „Den Stad, som ligger paa et Bjerg, kan ikke skjules" (Matth. 5, 14). Men det Øje, hvormed jeg ser Herrens Menighed, er dog ikke det legemlige. Naar jeg ser Folk vandre paa Gaden, kan jeg ikke med det udvortes Øje opdage, om det er sande Kristne eller ærbare, anstændige Verdens-Børn. Det er altsaa Aandens, Troens, Hjærtets Øje, hvormed jeg skuer Kristi Menighed. Men er altsaa Menigheden en usynlig Aands- og Livsmagt, da er den ogsaa Gjenstand for de Kristnes Tro. Som saadan maa jeg tro paa den,

ikke alene at den er til, men at den ogsaa som „Sandhedens Piller og Grundvold“ (1 Tim. 3, 15) er istand til at aabenbare mig (fra Herren selv) den nødvendige Sandhed til Salighed, naar jeg ydmygt kommer og banker paa dens Dør.

Hvem hører nu til denne hellige Guds Menighed? hvilke ere dens Medlemmer? — Alle sande, levende Guds Børn rundt omkring i alle Kirkesamfund paa den ganske Jordens Kreds, alle saadanne Sjæle, som ikke alene ere døbte i Faderens, Sønnens og den Helligaands Navn, men som ogsaa have vendt sig „fra Mørket til Lyset og fra Satans Magt til Gud“ (Apg. 26, 18), som ved Guds Aand og Ord ere bragte til at opsige Djævelen Tjenesten, som have brudt med Mørkets Fyrste og Ondskabens Rige og i levende Tro have givet sig hen til Faderen, Sønnen og Aanden og i Troen fastholde de Kristendommens Grundsandheder, der ere blevne bevarede fra Slægt til Slægt fra Apostlenes Tider af og indtil denne Dag. Den hellige, almindelige Kirke omfatter da ikke blot levende, troende **lutherske** Kristne, men ligesaavel alle sande, levende Guds Børn i den **reformerte** Kirke og i alle andre Kirkesamfund og Kirkepartier paa Jorden, hvilket Navn de saa end maatte bære. De ere forskjellige i meget, have forskjellige Meninger om mange Ting (ja! ogsaa om vigtige Ting). Men i det grundvæsenlige til Salighed ere de et. De ere et i Troen paa Faderen, Sønnen og Aanden; de ere et i Kristus Jesus; han er Hovedet for de troendes hele, store Menigheds-Legeme; og en Aand, et Liv, en guddommelig Livsstrøm gjennemtrænger og gjennemstrømmer hele Legemet og alle dets enkelte Lemmer. Men nu de forskjellige Anskuelser og afvigende Meninger, som adskille baade enkelte Kristne og hele Kirkesamfund — hvorledes skulle de troende stille sig hertil? Her er det visselig Jesu Vilje, at hans sande Venner skulle søge at oplyse, vejlede og belære den ene den anden, ja! men at de ogsaa skulle fordrage hverandre, taale hverandre, bære over med hverandre. Hvorfra komme nemlig disse afvigende Meninger og Lærdomme? kan man tænke sig, at Jesu troende Disciple i de

forskjellige Kirkeafdelinger fastholde disse modsigende Anskuelser i forsætlig Trods og Ondskab, i bevidst Oprør og Gjenstridighed mod Gud og hans Ord? Umuligt! — Disse afvigende Læremeninger ere en Følge dels af tidligere Tiders Synder, dels af den menneskelige og kristelige Kortsynethed. Den aabenbarede Sandhed er saa høj, saa dyb, saa uudforskelig, at ingen formaar i alt at tilegne sig den i fuld Klarhed — allermindst saadanne Guds Børn, som kun have et mindre Maal af Guds Aands himmelske Lys. Selv en Apostel maatte udbryde: „Vi forstaa stykkevis og profetere stykkevis“ (1 Kor. 13, 9).

Altsaa — gjensidig Undervisning og gjensidig Fordragelighed skulde efter Herrens Vilje finde Sted overalt blandt de troende i alle Kirkeafdelinger og Kirkepartier paa Jorden — „at de alle maa være et, ligesom Du, o Fader! i mig og jeg i Dig, at de ogsaa alle skulle være et i os“, det var og er endnu Jesu ypperstepræstelige Forbøn for sine troende til den himmelske Fader (Joh. 17, 21).

Visselig! Herren længes efter, at den Tid maatte oprinde, da alt hans Folk maatte **i alle Stykker** „komme til Enhed i Troen og i Guds Søns Erkjendelse“ (Efes. 4, 13). Men ogsaa nu paa Kirkens svækkede, svage, matte Trin — hvad vil Herren? Dette vil han, at hans troende Venner i alle Kirkeafdelinger skulle være villige til baade at belære hverandre og at lade sig belære. Naar de saa dog ikke kunne komme til nogen anden Mening om de forskjellige Lærestykker, ja! da maa de selvfølgelig indtil videre fastholde deres Overbevisning; men midt under dette vil han da, at de skulle udvide deres Hjærte i hans Kjærlighed, saa at de elske deres Brødre i de forskjellige Kirkesamfund, udrække en ærlig Broderhaand imod dem, smile venligt til dem og bede godt for dem til den fælles Frelser.

Er det nu en saadan Tilstand, vi finde rundt omkring i Kristi levende Menighed i vore Dage? Lovet være Herren! der findes dog noget af dette. Der lever i vor Tid virkelig

en Skare troende, som vistnok fastholder den Overbevisning, der er raadende i den Afdeling af Guds Kirke, hvortil de høre Men ikke desto mindre — Herren har udvidet deres Hjærte, saa at det rummer alle Jesu Venner, hvor de saa end staa, og hvilket Navn de saa end maatte bære; de kan smile til dem og række dem Broderhaand i kristelig Kjærlighed og Fordragelighed. Og denne Kjærlighed har netop en saare fin og himmelsk Duft baade for Gud og Menneskene. Jeg mødte den dog stundom paa min Vandring hernede.

Men er denne almenkirkelige Broderkjærlighed meget udbredt? Ak! ak! i det hele er det en meget sjælden Urt paa vor Vej. Se Dig omkring! og Du vil i Almindelighed finde det modsatte blandt Kirkesamfundene paa Jorden. Partisind, Partivæsen, gjensidig Mistro, Mistænksomhed, Kulde, Uvilje, Foragt, Selvophøjelse, Selvtilfredshed og lignende — det er det onde Væsen, som besmitter Kirkesamfundene i deres indbyrdes Forhold til hverandre. Ak! og det findes ikke alene hos den døde Rettroenheds Folk; nej! det ses som Vanzir og Smitte selv hos Herrens troende Folk. Der er maaske intet, som mere bedrøver den ømme Frelsers Hjærte ved Faderens højre end netop dette Partivæsen, denne Ukjærlighed og Ufordragelighed, som vanærer, ødelægger og sønderriver hans levende Menighedslegeme her i Verden. Noget, ja! meget af dette findes i alle Kirkens Afdelinger paa Jorden — mest dog maaske i den lutherske. Jeg siger det med Smerte. Idet man bryster sig af „den rene lutherske Lære", mener man sig berettiget til at se ned med Foragt paa de andre kirkelige Samfund og at møde dem med Kulde, Uvilje og Uvenlighed. Sørgelige Syn!

Hvad vilde jeg da, jeg som af Hjærtet fastholder den lutherske Overbevisning — hvad vilde jeg, idet jeg tog en Stilling som Lærer ved en Præsteskole i en reformert Kirkeafdeling? Jeg lod mig lede til dette Skridt ikke alene af en frikirkelig, men ogsaa af en almenkirkelig Tanke. Jeg vilde vise Gud og Verden og Brødrene — ogsaa mine lutherske Brødre — at det ikke er et tomt Mundsvejr, naar jeg be-

kjender og udtaler det Led i de Kristnes Fællesbekjendelse: „en hellig, **almindelig** Kirke“. Jeg vilde give en Fortolkning ikke i Ord, men i Gjerning af, hvorledes jeg opfatter dette Udtryk i Troesbekjendelsen, idet jeg er forvisset om, at en saadan Fortolkning i Livets Gjerninger er den mest forstaalige, veltalende og virksomme. Og jeg beder mine Brødre — ogsaa de lutherske — at tro mig: hint Skridt skete ikke i Overilelse, men med velberaad Hu; og med fuldt Overlæg havde jeg det her omtalte Maal for Øje. Miskjendelse, Misfornøjelse, Mistydning var jeg forberedt paa. Det er ikke udeblevet; det vil heller ikke udeblive herefter.

Have mine lutherske Brødre den Tanke, at ogsaa vor Kirkeafdeling (ɔ: den lutherske) har en Gjerning at gjøre i Guds Riges Husholdning paa Jorden? jeg har den Tanke. Jeg troer, at naar den lutherske Kirke omsider vaagner op af sin Søvnagtighed, Dorskhed, Sløvhed og Dovenskab, da vil den med sin (efter min Overbevisning) dybere Opfattelse af Frelsens Hemmeligheder blive de andre Kirkeafdelinger til megen Velsignelse; den vil udøve en Aandens, Hjærtets, Kjærlighedens Indflydelse paa dem. Ak! men skulde vi ikke selv nu i vor matte, fornedrede Tilstand ønske at øve dog noget af saadan Indflydelse? Visselig! — Men hvorledes sker da dette? Mene mine lutherske Brødre, at dette naas derved, at vi, knejsende i fornem Selvtilfredshed over „den rene Lære“, i Kulde, Ufordragelighed og Hovmod holde os afsluttede for os selv og søge at undgaa enhver Berøring med de andre Kirkeafdelinger? Sandelig! derved opnaa vi kun at gjøre os selv latterlige og foragtelige i vore reformerte Brødres Øjne. Ak! og dette er hidentil lykkedes os kun altfor meget og i en altfor sørgelig Grad! O, maatte vi vaagne op og i denne Henseende betræde andre Veje, Ydmyghedens, Fordragelighedens, Broderkjærlighedens hellige Veje!

Men kan det dog være tilbørligt at „sideordne ægte luthersk Theologi med den svævende, reformerte Lære“? (dette Udtryk findes i „Kirkelig Samler“, Nummer 39, Side 462).

Man har dog tidligere været Vidne til en saadan Sideordning — ogsaa i mit Fædreland. Da jeg studerede Theologi ved Kjøbenhavns Universitet (1852—1858), var en af mine Lærere Professor H. N. Clausen. Han foredrog netop den kristelige Troeslære. Han udtalte baade i sin offentlig trykte Dogmatik og i sine mundtlige Forelæsninger den reformerte Lære om Daab og Nadvere; han havde væsenlig samme Forsoningslære som „den bekjendte Waldenström i Sverige" (ↄ: at ikke Gud, men Mennesket er Forsoningens Gjenstand — Object). Jeg og mine Medstuderende lærte denne Troeslære og hørte disse Forelæsninger med reformert Opfattelse. Ved hans Side stod andre Professorer med lutherske Anskuelser. Her var altsaa luthersk Theologi og reformert Lære sideordnede. Hvorledes stillede nu den danske Kirke som Samfund sig til denne Sideordning? Nettede maaske hele den danske Folkekirke i en Fællesudtalelse en Advarsel til de unge mod at gaa til dette Universitet, hvor luthersk og reformert Theologi gik jevnsides? Nej! Folkekirken iagttog her en sømmelig Fordragelighed — vistnok i Tillid til, at Sandheden sejrer ved sin egen iboende Magt.

Burde ikke „den danske Kirke i Amerika" i Anledning af min Indtrædelse i "Chicago theological Seminary" have fulgt „Moderkirkens" Eksempel og vist en lignende Fordragelighed? Burde den ikke dette saameget mere, som den netop i stærk Grad gjør Krav paa at være „Moderkirkens" ægte Datter, og dens Præster anse sig som den gamle Moders ægte Sønner. Jeg troer vistnok, at det vilde være til Velsignelse for Guds Sag herovre, om disse dansk-lutherske Præstebrødre her ikke havde en helt saa ubetinget Beundring for den gamle Moder. Vel er det sandt: hun gjemmer Liv og Velsignelse i sit Skjød; ak! men hun har ogsaa gjort sig skyldig i meget aandeligt Horeri, Synd og Vederstyggelighed. Men i Henseende til sømmelig Fordragelighed overfor theologiske Forskjelligheder indenfor det fælles Grundkristelige vilde det visselig være baade vist og prisværdigt at tage Moderkirken

til Eksempel. Men jeg har set her, hvad jeg før har erfaret: at der ofte hersker langt mere Frihed, Frisind og Fordragelighed hjemme i de gamle Statskirker end i de skandinavisk-lutherske Frikirker her i Amerika.

Jeg for min Del lærte og hørte altsaa reformert Troeslære i min Studeretid; og dog har jeg i en lang Række Aar staat som en ærlig luthersk Præst i den lutherske Kirkeafdeling; jeg har aldrig hørt (saavidt jeg kan huske) noget Klagemaal imod mig med Hensyn til min Lutherdom — end ikke af mine skarptsynede og nøjeregnende Modstandere. Burde ikke mine lutherske Brødre paa Neenah-Mødet fastholdt et lignende Haab om de unge: at ogsaa de kunde bevares for den lutherske Opfattelse? Det var jo dog her Tanken, at jeg (med luthersk Overbevisning) skulde komme til at udøve en ikke ringe Indflydelse paa de unge norsk-danske Studerende ved den Præsteskole, hvor jeg er antaget som Lærer.

Dersom en ældre, vis og erfaren Mand blandt Neenah-Brødrene havde fremsat følgende Forslag: „Jeg foreslaar, at vi enstemmig sender Pastor **Trandberg** vor hjærteligste Tak og Paaskjønnelse, fordi han nu paa sine ældre Dage med den Erfaring, han har vundet i Livets alvorlige Skole, vil paatage sig det Besvær at undervise og forberede unge Mænd til Prædike-Embedet — kun vil vi (fra vort lutherske Standpunkt) give de unge den venlige Formanig at holde fast ved den lutherske Opfattelse ligesom den gamle Lærer **Trandberg**" — dersom et saadant Forslag var blevet udtalt og vedtaget, da troer jeg, at de forsamlede Brødre i Neenah havde glædet Jesu Hjærte. Nu har de visselig med deres umodne, uvise og uvenlige Skridt bedrøvet Guds Aand; og de vil uden Tvivl komme til at erfare og føle dette; thi Kristne kan ikke bedrøve den Helligaand, uden at Aanden ogsaa nødes til at bedrøve dem for at bevare dem i sin hellige og alvorlige Skole.

Hvad nu Kongregational-Kirken og den lutherske Kirke angaar, da er det visselig saa: Hvis vi Lutheranere fra vort Standpunkt vilde paa en egenkjærlig Maade betragte Kongre-

gationalisterne, hvis vi vilde lukke vore Øjne for det Aandens Arbejde, hvormed de have spredt Frelsens Lys ud blandt Menneskene baade i dette Land og i Hedningenes Lande, og kun fremdrage deres Skyggesider og Synder, da kunde vi sikkert fremstille for dem et temmelig stort og afskrækkende Synderegister. Men omvendt — hvis de fra deres Stade vilde tage Sigte paa den lutherske Kirke, vende Ryggen til de Lysstraaler og Livsstrømme, som ogsaa vi have udsendt til en formørket og dødssyg Verden, og kun fremhæve Mørket og Døden, som hersker iblandt os, da skulde visselig ogsaa vort Skyldbrev vise sig at være ganske betydeligt. Jeg skal ikke forsøge at lægge disse forskjellige aandelige Varer paa Sandhedens og Retfærdighedens Vægtskaal. Kun en kan rettelig udføre denne Vejning — den alvidende og albarmhjærtige!

Men dette vil jeg dog bemærke: Kongregational-Kirken har antaget mig som Lærer ved en af sine Præsteskoler, uagtet den vidste, at jeg er en ærlig Lutheraner; den har givet mig fuld Frihed til at foredrage luthersk Theologi, den giver de indtrædende norsk-danske Studerende en tilsvarende Frihed — Frihed til at møde med luthersk Overbevisning, beholde denne lutherske Anskuelse, gaa ud af Seminariet efter fuldendt Studium som lutherske Kristne og derefter indtræde som Præster i den Kirkeafdeling, som de selv maatte vælge — og (vel at mærke!) de vil give disse Studerende, om de behøve det, den samme timelige Understøttelse som deres egne trængende Studenter: fri Bolig, fri Undervisning og $120 om Aaret.

Dette maa kaldes en i Sandhed storslaat kristelig og kirkelig Frisindethed, Fordragelighed og Broderkjærlighed. I dette Stykke har Kongregational-Kirken lagt for Dagen en almenkirkelig Aand og Tankegang, som er enestaaende, og som maa glæde enhver Kristen, der er løst fra Partiaandens snevre Lænker og Baand. Eller gives der for Tiden noget andet Kirkesamfund paa Jordkloden; hvor noget saadant finder Sted? Dersom der er endnu en Kirkeafdeling, hvor saadant sker, da fortæl mig det! og jeg vil glæde mig over, at der er 2 saa-

danne Samfund, hvor Partiaandens stærke Mur dog forsaavidt er gjennembrudt.

„Men er det dog ikke saa, at Kongregationalisterne ønske, at hine unge Mænd **helst** skulde træde over iblandt dem som Ordets Forkyndere?“ Sikkerlig! Hvor kunde det tænkes anderledes, end at de have et saadant Ønske? Er der vel noget kirkeligt Samfund paa Jorden, uden at det anser sine Anskuelser og Grundsætninger for de bedste og mest bibelske? Hvis det ikke var saa, da maatte jo Samfundet standse paa sin Vej og skynde sig at antage Læresætninger, som maatte anses for sandere og mere skriftmæssige. — Men naar altsaa denne Kirkeafdeling formaar at se bort fra disse mere personlige Ønsker og at unde de Studerende en fuld Frihed til at fastholde og følge ogsaa den lutherske Overbevisning, da burde man i høj Grad glæde sig over en saadan storartet kirkelig Frisindethed.

Saalænge „den danske Kirke i Amerika“ ifølge sine egne Udtalelser ikke ser sig istand til at oprette en egen Præsteskole, burde den takke Kongregational-Kirken for den Hjælp, som herfra ydes til Uddannelsen af vordende Præster — ja! hellere takke end skumle og nære Uvilje og Mistro.

„Men er nu Kongregationalisternes Bestræbelser og Opofrelser af Penge og Besvær i den foreliggende Sag virkelig ædle og uegennyttige?“ — Gud alene kan fælde den afgjørende Dom i en saadan Sag. Imidlertid! saalænge der ikke foreligger bestemte Beviser for det modsatte, er det altid kristelig Pligt at haabe det bedste om alle — saaledes ogsaa her.

Jeg skal til Belysning af denne Sag fremføre et Par Udtalelser, som kunde synes at være vejledende.

Som bekjendt findes her ved „Chicago theological Seminary“ ogsaa en svensk Afdeling. Til Behandling af denne Præsteskole-Sag holdt Svenskerne et Møde i Princeton (Illinois) i September Maaned d. A. Nærværende var en Præst af Kongregational-Kirken, Past. **F. E. Emrich** af Chicago, en Mand med et troende, varmt, kjærligt Hjærte. Han elsker

det skandinaviske Folk. Han har været et venligt Bindeled mellem Skanndinaverne og Kongreganional-Samfundet. Han skulde paa Princeton-Mødet varetage sin Kirkes Interesser. Paa given Foranledning oplyste han, at det ej var Kongregationalisternes Mening at opfostre Studenterne til Kongregationalister; de vilde blot række Svenskerne en hjælpsom Haand til at uddanne unge Mænd til at forkynde Guds Ord. — „Giv os Eders Sympathi og Eders Bønner og send os Mændene! Vi skulle søge at gjøre dem skikkede til at gaa ud med Budskabet fra Himlen.“ — En af Lærerne ved „Chicago theological Seminary“ ytrede: „Man var saa vant til Samfunds-Hvervning, at man havde svært ved at tro, at noget andet kunde ligge til Grund, naar en hjælpsom Haand blev udrakt.“

Lad disse Udtalelser foreløbig staa som et Udtryk for Kongregational-Kirkens rene og uegennyttige Hensigter, indtil andre Vidnesbyrd om det modsatte maatte foreligge!

Man klager over, „at Kongregationalisterne i de østlige Stater fortrædiger Lutheranerne, ogsaa vore Præster.“ Jeg kan ikke have nogen bestemt Mening om denne Sag. Dette vil jeg dog sige: Lad „vore Præster“ i Østen bede Gud om det dobbelte Maal af hans Aand, saa at Opvækkelsens Livsbasune kunde kalde en Skare dødsslumrende Sjæle op fra Død til Liv! Lad dem samle disse levendegjorte Sjæle ind i virkelig levende, hellige Menigheder! da troer jeg, at Klagemaalet over Kongregationalisternes Fortrædigelser helt eller dog for en væsentlig Del vil ophøre. — I det hele er det min Opfattelse, at Lutheranernes Klagetoner over, hvad man kalder „Sekter“ og „Partier“, for en stor Del vilde forstumme, hvis Livsens himmelske Raab med fordoblet Kraft lød fra vore lutherske Præsters Læber til Vækkelse for de døde Folkemasser rundt omkring, og hvis de vilde indsamle de levende, troende Sjæle i hellige Menigheder med bibelske Grundsætninger. Thi da vilde Menneskenes Trang til Vækkelse og til „de helleges Samfund“ blive tilfredsstillet i vor egen Midte, og de vilde ikke være fristede til at søge andre Steder hen for at faa deres Hjærtes Trang stillet.

Min Stilling.

Man beklager min Stilling. „Man havde hellere set, at han (Trandberg) havde overtaget en Præstegjerning i en af de Kredse inden vort Samfund, der staar ledige," („Kirkelig Samler" Nr. 39 d. A., Side 462).

De, som kunne udtale sig saaledes, give tilkjende, at de endnu ikke ret kjende mig eller forstaa mig, hvor megen Kjærlighed og Velvilje de saa end ellers maatte nære for mig.

For det første er min Helbred for meget nedbrudt til, at jeg **til Stadighed** kunde paatage mig de Pligter, som paahvile en Mand i den faste Præstegjerning. Men selv om jeg havde eller fik Legemskræfter dertil — min Samvittighed vilde holde mig tilbage. For min Samvittigheds Skyld gjorde jeg Afkald paa Præstekald hjemme i den danske Statskirke og ofrede dermed ogsaa de aarlige faste Indtægter, de timelige Bekvemmeligheder og Behageligheder, som en saadan betrygget Livsstilling medfører. Og saa skulde jeg gaa ind som fast Præst i en af de dansk-lutherske Menigheder herovre, hvor Tilstanden i Reglen er langt ringere en i en **god** Statskirke-Menighed hjemme? — Jeg kjender ingen skandinavisk-luthersk, dansk-luthersk Menighed her i dette Land, hvor jeg uden videre turde lade mig vælge til fast ansat Præst. Hvis jeg skulde arbejde i en saadan, saakaldet Menighed, da maatte jeg foreløbig (i det første halve eller hele Aar) betragte mig væsenlig som Missionær, som paa en Missionsmark. Under Bøn og Taarer og Raab til Herren maatte jeg da forsøge ved den Helligaands Kraft at prædike de faa troende (hvis saadanne fandtes) sammen til et levende Guds-Folk, som var villigt til at følge den apostoliske Formaning: „Drager ikke i ulige Aag med de vantro! — gaar ud fra dem og afsondrer Eder! siger Herren; og rører ikke noget urent! og jeg vil annamme Eder! Og jeg vil være Eders Fader, og I skulle være mine Sønner og Døtre, siger Herren den almægtige" (2 Kor. 6, 14

—18). Samtidig vilde jeg ved Herrens Naade stræbe at prædike nogle af de vantro Skarer baade i og udenfor Menigheden til Omvendelse. Naar saa en lille Flok Herrens Venner var samlet til et, da vilde jeg udaf disse forfra danne en Jesu Menighed: tale med dem i Enrum og lade dem offenlig for Guds Ansigt udtale de Kristnes Fælles-Bekjendelse (Forsagelsens og Troens Ord fra den hellige Daab, Optagelses-Ordene i Guds Kirke fra fordums Dage).

Her kan maaske være Undtagelser fra Reglen; men i det hele ere de skandinavisk-lutherske Menigheder ikke fra Begyndelsen af grundlagte efter bibelske, men efter statskirkelige Grundsætninger; derfor kan jeg ikke med uskadt Samvittighed udføre en fast og stadig Præstegjerning i saadanne Forsamlinger.

Man er utilfreds med min Stilling. Man ønsker mig ind i en anden. Vel! dersom det troende skandinavisk-lutherske Kirkefolk vil slutte sig sammen og med forenede Aandens og Timelighedens Kræfter sætte mig istand til at danne **en selvstændig skandinavisk-luthersk Præsteskole i levende, frikirkelig Retning,** dersom de vil stille ved min Side et Par dygtige, begavede, **ligesindede** Lærere, dersom de vil yde dem og mig og de kommende Studerende den nødvendige Understøttelse — ja! da er jeg villig til (det haaber jeg) at flytte min Virksomhed over fra min nuværende Stilling til en saadan ny, som ganske vist vilde tiltale mange af mine lutherske Brødre mere.

Eller — hvis de skandinavisk-lutherske troende her i Landet vilde sige til mig: „Vi have ikke Tillid nok til Din Lærdom, Visdom, Kraft og Dygtighed; men vi have fundet en anden Mand, som besidder disse Gaver i langt rigere Maal end Du (Trandberg); ham ville vi sætte til Leder af en luthersk Præsteskole i virkelig levende, frikirkelig Retning“ — hvis saadan en Mand kommer frem ledsaget af et Par andre, hvis det viser sig, at de med Visdom, Aand, Liv og fremragende Dygtighed arbejde efter de samme Grundsætninger, som jeg her har udtalt — gladelig (det troer jeg) skal jeg da paa en

passende Tid trække mig tilbage fra min nuværende Virkeplads, idet jeg da hjærtelig vil ofre Kongregational-Kirken min Sjæls oprigtige Tak for den hjælpende Haand, som den midlertidig rakte os Skandinaver til en god og herlig Sags Fremme og lykkelige Udvikling. Men saalænge intet saadant viser sig, vil jeg i Herrens Navn fare fort paa min nu begyndte Livsbane, saa lang Tid han selv giver Liv og Helbred, Lyst og Evne og ikke lægger særegne Hindringer i Vejen.

Hvad vil jeg altsaa? kortelig dette:

Jeg vil med min lutherske Overbevisning **arbejde for en levende Frikirkes store Tanke,** ikke i en snæverhjærtet Partiaand, men **i en almenkirkelig Aand.** Og jeg vil som protestantisk Kristen med det samme i min Herres Navn nedlægge en høitidelig og alvorlig **Protest** (Indsigelse) imod de døde skandinavisk-lutherske Frikirker i dette Land og imod al den kirkelige Partiaand, Snæverhjærtethed og Ufordragelighed, som paa saa mange Maader vanærer Guds Kirke i vore Dage.

Jeg staar ene, forholdsvis ene med denne Tanke. Men jeg har den almægtige og alraadende Gud paa min Side.

Jeg har mange (ogsaa Troesvenners) Mishag i denne Kamp. Men jeg har den alkjærlige Guds Velbehag; det giver rig Erstatning for megen Miskjendelse. Jeg vil omsider segne og bukke under i Striden. Men den Sandhed, for hvilken jeg led og stred, græd, bad og ofrede — den kan aldrig gaa til Grunde. Den vil staa op med Sejerskraft i Guds behagelige Time.

Guds Menighed vil rejse sig af sin Dorskhed og Mathed til Liv, Kraft og Frejdighed, naar det behager Herren.

Som et stort og mægtigt Tempel for Herren skal Menigheden rejse sig, udsondret fra Verdens og Dødens mørke

Magter. Som to klartblussende Lysestager skal Guds Kirke staa, rigelig forsynet med den Helligaands himmelske Olje, kastende sine klare Sandhedsstraaler og Salighedsstraaler ud i Tidens bælmørke Nat. Som to stærke Oljetræer skulle Herrens uforfærdede Sandhedsvidner de Dage aabenbare sig; Aandens mægtige Oljestrømme skulle fra dem tilflyde Guds hellige, enige, frigjorte Folk (Aab. 11, 1—4). Det Aandens Arbejde, hvorved der i de forbigangne Tider er sket en Forberedelse henimod Dannelsen af dette store, straalende Frikirke-Tempel, vil komme til sin Ret.

Lovet være Herrens Navn! dette hellige Herrens Tempel skal rejse sig. Da skal ogsaa min ringe, uanselige Gjerning blive forstaat og paaskjønnet trods sin Lidenhed.

Herren være priset for alt!

O! res dig at kämpe for människors väl
Med penna, med röst!
Blif misskänd, hatad ock tryck dem likväl
Till såradt bröst!

Idet jeg lægger Pennen, vil jeg mindes disse Ord. Ogsaa i denne lille Redegjørelse har jeg ført en Kamp for Menneskers Vel. Jeg vil blive forstaat af nogle faa — jeg troer det; og disse faas Forstaaelse, Kjærlighed og Forbønner ere dyrebare for mit Hjærte. Jeg vil blive miskjendt af mange og hadet af en Del. O! men ogsaa disse vil jeg aandelig talt trykke til mit saarede Bryst. Kan jeg end ikke gjøre dette saa hjærteligt og inderligt, som jeg vilde — jeg kan dog i Kristi Kjærlighed elske ogsaa Uvenner og Modstandere. Jeg nærer (mig vitterligt) ikke Bitterhed i mit Hjærte mod nogen. De ere — Venner og Uvenner — indesluttede i mine Bønner for Naadens Throne.

Chicago. Fulton Str. Nr. 704.
D. 2. Decbr. 1885.

P. C. Trandberg.

Allerede for adskillige Maaneder siden havde jeg ønsket at offenliggjøre foranstaaende Tanker. Men først var jeg saaledes optaget af andre Arbejder, at jeg manglede Tid til at nedskrive, hvad jeg ønskede at udtale. Og efter at min Redegjørelse var gjort færdig fra min Haand (den 2. December 1885), indtraadte andre Omstændigheder, som jeg ikke var Herre over, og som hindrede dens Trykning og Offenliggjørelse. — Kommer den end saaledes noget senere, end jeg oprindelig havde tænkt, saa kommer den maaske endda frem netop i rette Tid. Den største Del af foranstaaende Udvikling har nemlig efter min Overbevisning samme Betydning nu som for flere Maaneder siden og kan da ligesaa vel nu som tidligere udføre den Gjerning, hvortil den oprindelig var bestemt.

Efter at min Redegjørelse (af 2. Decbr. 1885) var skreven, er der kommet mig for Øje nogle Udtalelser af den Beskaffenhed, at jeg anser det for ret at tage Hensyn dertil.

Jeg har modtaget en Opfordring til at lade trykke et Par Udviklinger af mig, som i sin Tid stod at læse i „Skandinaven" (den ugentlige Udgave af 3die Juni 1885). Dette Ønske opfylder jeg nu herved i efterfølgende Udtalelser — dog saaledes, at jeg udelader af de omspurgte tvende Stykker et Par Steder, som havde en rent midlertidig Betydning, og giver disse mine 2 Udviklinger en anden Overskrift, end de oprindelig havde.

Massekirkerne og de Helliges Menigheder.

Medens Frelsens Ord og Saliggjørelsens Evangelium i det grundvæsenlige har været antaget, troet og bekjendt paa den samme Maade af alle Guds levende Børn gjennem de svundne kristelige Aarhundreder, saa have derimod Herrens troende Venner havt meget forskjellige Anskuelser, naar der blev Tale om den rette Ordning, Husholdning og Styrelse af Kristi Menigheder. Fornemmelig to Hovedvedbetragtninger have heri gjort sig gjældende. Nogle troende (og det var hidentil den største Flok) ere fremtraadte som Forsvarere af **Masse-Kirkerne** (Statskirker, Pavekirker, Folkekirker, Synoder og store verdslige Frikirker med Statskirkeaanden i sig), saaledes som de have dannet sig og bestaat i forskjellige Skikkelser fra Konstantin den stores Dage (c. Aar 325) og indtil denne Dag. Andre Herrens Venner (og det var hidentil den mindste Flok) ere derimod optraadte som Talsmænd for en levende, hellig, Gud velbehagelig Frikirke, idet de med Kjærlighed og dyb Forundring have skuet tilbage til Guds levende Menighed i Apostlenes Dage og til Martyrtidens straalende Frikirke i de to følgende Aarhundreder, hvori de have set et løftende Forbillede for Guds levende Menigheds Husholdning gjennem alle Slægter og Tider. Blandt denne sidste Række troende har jeg stillet mig.

At Herren ogsaa i Masse-Kirkerne (Statskirkerne osv.) har opfostret og bevaret et levende, troende Guds Folk, hvilken sindig og veloplyst Kristen vilde vel negte det? Skjønt dette Guds Israel nu i over 1500 Aar (siden Konstantin den stores Tider) har levet som i en babylonisk Landflygtighed, paa mange Maader bundne og hæmmede i deres Aand ved Verdens-Magternes Tryk, saa har dog Retfærdighedens Sol med Lægedom under sine Vinger sendt sine velgjørende Straaler ned over dem og Livets Kilde ladet sine helbredende og lægende Bække flyde ud til dem. Og Masse-Kirkerne have ladet disse Naadens

Solstraaler og Livsstrømme udgaa ogsaa til Folkene udenfor deres egen Midte. Fra Statskirkerne er saaledes Frelsens Lys og Liv kommet ogsaa til det skandinaviske Folk i Nord-Amerika. Med Tak til Gud bor vi alle paaskjønne dette.

Men paa den anden Side maa vi ikke være blinde for Statskirkens, Massekirkens, Skyggesider, ja! Synder, store Synder og Vederstyggeligheder! dens Synder naa indtil Himmelen, og Gud vil i sin beskikkede Time komme dens Uretfærdigheder ihu. Og ligesom Frelse, Liv og Velsignelse fra de troende i Statskirkerne og Folkekirkerne hjemme i de gamle Lande er udgaat til Skandinaverne i den nye Verden, saaledes er ogsaa den urene og fordærvelige Statskirke-Aand og Statskirke-Surdejg fort over til vort Folk i dette Land.

Mangfoldige skandinavisk-lutherske Præster have en saadan Aand, at det er saare vanskeligt at forstaa, hvad man skal tænke om dem. Da det imidlertid for en stor Del er kristelige Sandheder, de udtale, saa bor man vel haabe, at de ere troende. Men negtes kan det i al Fald ikke, at de have en saa paafaldende Mangel paa den Helligaands flammende Ild, den Helligaands Kraft, den Helligaands Inderlighed, Varme og Begejstring, at deres Forkyndelse i Reglen viser sig at være aldeles virkningsløs overfor de store, vantro Folkemasser herovre. Deres Prædiken er taaget og uklar, klangløs og mat; der drages ingen bestemt Grænselinie mellem Livets og Dødens Vej; derfor bliver den ogsaa hovedsagelig uden Virkning paa Folket. Ak! alle Guds sande Børn have Aarsag til at græde over dette. Der findes maaske **et** troende Menneske blandt hvert Hundrede af Indvandrere til de nordamerikanske Fristater. Nogle faa af disse komme paa en eller anden Maade til Omvendelse efter deres Ankomst hertil. Der findes maaske 2, 3 eller 4, 5 troende, levende Kristne blandt hvert Hundrede af disse saakaldte Menigheder, skandinavisk-lutherske Menigheder her i dette Land — for ikke at tale om de mange Tusender og atter Tusender, som helt have vendt Gud og Kirke og Kristendom Ryggen! O! hvor trængtes her ikke til

et glødende, klangfuldt Vækkelsens og Frelsens Ord blandt disse døde, slumrende Masser. Om Herren forlængede disse Præsters Liv, saa de fik Lov til at leve og prædike i 100 Aar, saa vilde maaske ikke et eneste Menneske komme til Liv og Salighed ved deres Tale selv paa Steder, hvor der maatte være aabent Hjærte og Øre for Sandheden.

Det er jo en Selvfølge, at da de ikke kunne eller ikke ville prædike Omvendelse for Folket og drage Sjæle ind paa Frelsens og Livsens Sti, saa ere de nødsagede til (hvis de overhovedet ville øve præstelig Virksomhed og paa denne Vej tjene det daglige Brød) — de ere nødte til i Flæng at optage i deres saakaldte Menigheder vantro lige saa vel som troende, ugudelige lige saa vel som gudelige. Og saaledes sker det ogsaa. Et hvilket som helst Menneske vil i Reglen finde Indgang i Menighederne, naar han blot melder sig — hvis han da ikke er altfor grovt ugudelig; og selv da vil vistnok paa sine Steder ikke Optagelse blive ham negtet. Ak! burde dog ikke Ordets Tjenere her som Dørvogtere ved Herrens Tempel (Mark. 13, 34), som Husholdere over Guds Hemmeligheder (1 Korinth. 4, 1. 2), som Hyrder og Tilsynsmænd over Guds Hjord (Apg. 20, 28) vise al den Aarvaagenhed og Troskab, som den Helligaand og kristelig Visdom, Alvor og Kjærlighed maatte lære dem?

Men netop her i dette Stykke, hvor der er Tale om Optagelse af nye Medlemmer i Kristi Menigheder — der sover den store Mængde ogsaa af de **troende** Præster og det **troende** Guds-Folk rundt omkring paa den hele Jord. Og de have sovet længe. I over 1500 Aar (siden Konstantin den stores Dage) har den største Del af Kristi troende Præster med det troende Guds Israel i denne Henseende havt en sovende Samvittighed. Herren har selv forudsagt denne Søvn hos sine Tjenere i sin kirkehistoriske Lignelse om Klinten blandt Hveden. Men netop fordi deres Samvittighed sover, agte de ikke derpaa. Det hedder her: „Der **Folkene sov,** kom **Fjenden** og **saade** Klinte blandt Hveden og gik bort“ (Matth.

13, 25). Folkene, Tjenestefolkene, Tjenerne paa Herrens store Avlsgaard, betyder her Ordets Tjenere til Forskjel fra Hveden, som betegner Rigets Børn i Almindelighed. Og det betegner **de troende** Præster; thi dem har Herren sat til Vogtere og Tilsynsmænd over sin aandelige Avlsgaard, men ikke de vantro. Ved de troende Læreres Søvn ved Optagelse af Medlemmer i Jesu Menighed er det lykkedes Sjælefjenden Djævelen at indblande den umaadelige Masse af vantro og ugudelige blandt Herrens troende Folk. Herren forudsaa dette; men han vilde det ikke. Det er sket med hans Tilladelse, men ikke efter hans velbehagelige Vilje. Han vil ikke, at hans Tjenere skulle falde i Søvn og vise sig samvittighedsløse i den kirkelige Husholdning. Masse-Kirkerne, som de nu bestaa, høre ikke med til Herrens Kirkeplan, men de ere fremkomne ved Guds-Folkets Søvn og ved Djævelens List og Ondskab. Herren har tilstedet dette for Hjærternes Haardheds Skyld; men fra Begyndelsen af var det ikke saaledes. Denne Sammenblanding af aabenbart vantro med de troende rundt omkring i Masse-Kirkerne er ikke Kristi Værk; nej! det er Djævelens og Menneskenes sørgelige og skammelige Værk.

De troende Præster og andre, som i deres Blindhed forsvare denne Tilstand istedetfor at beklage og begræde den, de optræde som Forsvarere af et Værk, som ikke er af Kristus, men af Djævelen, fremkommet ved Guds-Folkets Synd og Brøde. Samtidig med Søvnagtigheden hos Herrens Tjenere i dette Punkt indtraadte der en aandelig Slummer hos Guds troende Israel i en anden Retning. Jesus har forudsagt dette i Lignelsen om de fem kloge og de fem daarlige Jomfruer. „Der Brudgommen tøvede, slumrede de **alle** og sov ind“ (Matth. 25, 5). At de kloge Jomfruer betegne sande troende, derom ere alle enige. Altsaa kunne ogsaa sande troende slumre. De kunne selvfølgelig ikke sove Vantroens Dødssøvn; men de kunne have en sovende Samvittighed i forskjellige Retninger. I denne Lignelse er her Tale om Søvnagtighed med Hensyn til Forventningen om Jesu, den himmelske Brudgoms Komme. Kirke-

historien viser os, at Søvnen hos Guds Folk baade med Hensyn til Optagelse og med Hensyn til Haabet om Herrens Gjenkomst indtraadte omtrent samtidig — ved Statskirkedømmets og Massekirkedømmets Fremkomst — Aar 325 eller ved de Tider. Disse to Lignelser kaste derfor Lys den ene over den anden.

Det ligger i Sagens egen Natur, at de troende Præster (Dørvogtere ved Herrens aandelige Tempel), som ere forsømmelige, utro og samvittighedsløse ved Brugen af Kirkenøglerne (Matth. 16, 19; 18,18) overfor dem, som de lukke ind i Guds Menighed, de ville vise en lignende Forsømmelighed overfor dem, som de burde straffe og lukke ud af Guds Kirke. Herren selv har givet en faststaaende og letforstaalig Regel i saa Henseende. Den lyder saaledes: „Om din Broder synder imod dig, gak hen og straf ham imellem dig og ham alene! hører han dig, da har du vundet din Broder. Men hører han dig ikke, da tag endnu en eller to med dig, at Sagen maa blive fast efter to eller tre Vidners Mund! Men hører han ikke dem, da sig Menigheden det! Men hører han ikke Menigheden, da skal han for dig være ligesom en Hedning og Tolder. Sandelig siger jeg Eder: hvadsomhelst I binde paa Jorden, skal være bundet i Himlen; og hvadsomhelst I løse paa Jorden, skal være løst i Himlen" (Matth. 18, 15—18). Visselig vilde Herren, at hans sande, levende Folk skulde vise Lydighed mod denne hellige Formaning. Naar vi nu i Tanken lade vort Øje gaa rundt i Kristenheden blandt de mange døbte Millioner, hvor mange Menigheder mon vi da finde, hvor der vises Lydighed mod dette Jesu Ord? Mon der imellem 1000 Menigheder findes endog blot en, som handler og holder Hus i Overensstemmelse med dette guddommelige Bud? Ak! maa ikke Herren til Guds Ære ved Faderens højre Haand sørge over, at hans Menigheder paa Jorden ere afvegne fra hans Veje og Stier? Mon Herren skulde have givet sit Folk et Bud, en Leveregel, og saa selv et andet Sted ophæve dette og fritage sine troende derfor? Skulde der hos

ham findes baade Ja og Nej? Massekirkernes Forivarere — ogsaa de troende — ville indbilde os dette. De henvise os gjerne til Lignelsen om Klinten blandt Hveden. Den have de valgt til Sovepude. Derpaa have de slumret trygt nu i over 15 Aarhundreder. De vise hen til dette Ord: „Da sagde Tjeneren til ham: vil du da, at vi skulle gaa hen og **luge** den **af**? Men han sagde: **nej**! paa det I ikke skulle tilligemed den **rykke** Hveden **op**, naar I luge Klinten af" (Matth. 13, 28. 29). Hvad forstaas nu ved denne Aflugning? **Luther** forklarer det derhen — og tilvisse med Rette: De Kristne maa ikke **med Sværdet udrydde og ihjælslaa** Kjætterne og vantro Mennesker. „Lader dem begge vokse tilsammen indtil Høsten"! (Matth. 13, 30). Ogsaa dette Ord anfører man til Forsvar for den ubibelske Sammenblanding af aabenbart vantro med Herrens Venner i Massekirken. Vi spørge: Hvor skal Klinten og Hveden vokse tilsammen? Selvfølgelig paa Ageren. Men Jesus siger selv: „Ageren er Verden" (Matth. 13, 38) — altsaa ikke **de helliges Menigheder** (1 Korinth. 14, 33). Den Lærdom, Herren her vil give os, er da denne: De sande Kristne i Jesu Menigheder maa ikke bruge Sværd og legemlig Vold mod Kjættere og aabenbart vantro paa Grund af deres Vildfarelse og Daarskab. Ude paa Verdens-Ageren — i det borgerlige Samfund — skulle de vantro nyde Frihed og have Adgang til samme Rettigheder og timelige Goder som de troende. Det er da aabenbart, at dette Herrens Ord ikke er et Forbud imod eller en Ophævelse af Reglen om Kirketugt, som han selv har givet os. Nej! denne Regel staar ved Magt til enhver Tid og kan aldrig ophæves. Hvad Jesus paa dette Sted vil lære sit Folk, det er **Religionsfrihedens Grundsætning**, men ingenlunde en Afskaffelse af en sømmelig Husholdning i hans Menigheder.

At der findes skjønne og lovende Undtagelser i den foran skildrede Tilstand i dette Land, det bør vi med Glæde og Tak til Gud erkjende. Men disse Undtagelser vare hidentil altfor faa og altfor smaa.

Mit andet Stykke, som jeg her lader gjenoptrykke, har jeg kaldet „Grundregler i de Helliges Menigheder“. Heri er **§ II** om **Menighedens Bekjendelse** en Tilføjelse; den fandtes ikke i det oprindelige.

Det er første Gang, en saadan Udtalelse af mig om Menighedens Bekjendelse fremlægges for Offenligheden. Men i mit stille Sind har jeg alvorligt overvejet og gjennemtænkt denne Sag for adskillige Aar siden. Om denne Paragraf II kunde jeg have meget at sige; men Tiden og Pladsen tillader mig det ikke.

Kun dette vil jeg bemærke: I de nærmeste Tider efter Apostlenes Dage, da Guds Menighed endnu stod i sin første Kraft og Blomstring, havde Herrens troende Venner egenlig kun 2 store Bekjendelses-Regler — 1) **Den hellige Skrift** (som var den skrevne Regel) og 2) **Fællesbekjendelsen** ved den hellige Daab ɔ: Forsagelsens og Troens Ord, navnlig Troens Ord (som var den mundtlige Regel). Saalænge Guds Menigheder havde nok i disse 2 Hovedregler, vare de enige, stærke og sejerrige. Men siden har i Tidernes Løb Troesbekjendelser, Lærebekjendelser, Samfundsregler, Menighedsregler, Leveregler, Forsigtighedsregler o.s.v. ynglet frem i en saadan vrimlende Mangfoldighed, at de tit og ofte og mange Steder aldeles eller tildels have overskygget og fordunklet de 2 store Hovedregler — Skriften og Fællesbekjendelsen. Imidlertid har vísselig den Helligaand i mange af de bestaaende Kirkesamfund gjennem store Kirkelærere og herlige Bekjendelsesskrifter gjort et dybt og grundigt Arbejde til Evangeliets fulde og klare

Forstaaelse. Til saadant Arbejde bør sikkerlig Herrens Folk tage Hensyn. Men da dog intet af disse Bekjendelsesskrifter eller Troesvidnesbyrd ere stemplede med Ufejlbarhedens himmelske Præg, saa bør de helliges Menigheder staa i et frit Samvittighedsforhold til disse med Ret til at prøve alt efter Skriftens paalidelige Regel.

Jeg turde ingenlunde ubetinget allevegne raade de troende til at opstille den her fremsatte § II om Menighedens Bekjendelse; thi der gives mange Steder en historisk Udvikling, som vi baade for vor egen og for andres Skrøbeligheds Skyld bør agte paa. Dog beder jeg den troende Læser at tage denne § under en ret alvorlig og grundig Overvejelse. Og dette troer jeg: naar de store, stærke Vidner engang komme, de vældige og uovervindelige Stridshelte, som skulle samle alle Guds spredte Børn i den hele Verden til et stort Krigstog, da ville de gaa frem efter de her antydede Hovedregler. Sandhedens og Livsens Banner ville de løfte højt; de store Grundsandheder, som findes udtrykte i Forsagelsens og Troens Ord (Pagts-Bekjendelsen), ville danne denne Fanes stærke Stang, hvorved alle Herrens Stridsmænd ville holde fast; og Skriftens videregaaende og dyberegaaende Lærdomme ville danne selve Flaget, som vil vaje mægtigt for den Helligaands susende, vældige Vejr i de Dage. Da skulle Herrens Venner være „gode Jesu Kristi Stridsmænd, opfødte i 1) **Troens** og 2) **den gode Lærdoms** Ord" (1 Tim. 4, 6).

Grundregler i de Helliges Menigheder.

§ I.
Menighedens Navn.

§ II.
Menighedens Bekjendelse.

Vi (denne Menigheds Medlemmer) erklære herved:

1) Vi anse **den hellige Skrift** (det gamle og det nye Testamentes kanoniske Bøger) for den øverste Regel og Rettesnor i Salighedems store Sag, i alle Spørgsmaal angaaende Tro og Lære, Liv og Vandel, Virksomhed og Husholdning i Guds Menighed.

2) Vi betragte **Forsagelsens og Troens Ord** ved den hellige Daab som en kort Hovedsum af Kristendommens levende Indhold, som et kort, klart og fyndigt Udtryk for Begyndelses-Grundene i Guds Ord (Hebr. 5, 12). Dette Forsagelsens og Troens Ord alene ville vi bruge som Optagelses-Spørgsmaal og Bekjendelses-Ord for dem, der ville indtræde som Medlemmer i Menigheden; dette samme Ord, Fællesbekjendelsen blandt Guds Folk gjennem alle de kristelige Aarhundreder, skal ogsaa for os være den **mundtlige** Fællesbekjendelse.

3) Men skjønt saaledes Bibelen er vort eneste Bekjendelses-Skrift og Pagts-Bekjendelsen ved Daaben (1. Petr. 3, 21) vor fælles mundtlige Samfunds-Bekjendelse, saa anse vi det dog for ret og godt, ja! for vor kristelige Pligt at agte paa

og lade os belære af Kristi Menigheds og dens store Læreres Vidnesbyrd, Lærdomme og **Bekjendelses-Skrifter** fra de svundne Tider — dog saaledes, at vi stille os i et frit Samvittigheds-Forhold til alt dette og forbeholde os at prøve alt efter den hellige Skrift.

§ III.
Andre Hovedregler.

I Overensstemmelse hermed agte vi i vort Arbejde og vor Husholdning i Menigheden at gjennemføre følgende Grundsætninger:

A. Prædiken.

Da vi føle os levende og inderligt gjennemtrængte af den smertelige Erkjendelse, at den store, store Mængde af vore Landsmænd i Amerika (saavelsom af de andre Skandinaver herovre) sover Syndens, Vantroens og Verdenskjærlighedens dybe og tunge Dods-Søvn, saa betragte vi det som vort Samfunds hellige og dyrebare Pligt at lade et alvorligt og indtrængende **Vækkelses-Raab** (Efes. 5, 14) lyde til de uomvendte og i Aands og Krafts Bevisning at „prædike Omvendelse og Syndernes Forladelse“ (Luk. 24, 47) for vort Folk i dette Land, lige saa vel som at tale et mildt, lægende, livsnærende **Opbyggelses-Ord** (1 Korinth. 3, 1—3) til de vakte og troende Sjæle.

Det er vor Overbevisning, at **Loven** med sine Alvors-Toner (Matth. 5, 17; Rom. 3, 20; 7, 7) og **Evangeliet** med sine Naade-Toner maa lyde som to mægtige Kirkeklokker i alle de Kirke-Samfund, hvor Herren med Kraft skal udføre sin Gjerning til Synderes Opvækkelse, Oprejsning og Helbredelse.

B. Menigheds-Dannelse.

Afskrækkede ved den løse, overfladiske, Gud mishagelige Menigheds-Dannelse, som i vore Dage finder Sted rundt omkring i Kristi Kirke paa Jorden, anse vi det som Guds gode

og velbehagelige og fuldkomne Vilje til os, ogsaa nu i Kirkens svækkede og skrobelige Tilstand, ved den Helligaands Kraft at arbejde alvorligt hen til **Grundlæggelsen af levende, hellige, Gud velbehagelige Menigheder,** hvor dog det overvejende Flertal af Medlemmer maatte være sande, troende, benaadede Guds Børn, og hvor al grov Forargelse maatte holdes ude og fjernes (Efes. 5, 25—27; 1 Korinth. 14, 33).

I. Med det Maal for Øje at danne saadanne Menigheder, som dog i nogen Maade med Rette maatte kunne bære det apostoliske Hædersnavn: „**de helliges Menigheder**" (1 Korinth. 14, 33), ville vi alvorligt hævde, at Livets Ord og Livets Aand maa virke og gjøre sin Gjerning først, førend nogen Menighed oprettes, at Opvækkelsens Raab og Frelsens Prædiken maa lyde paa et Sted **tilstrækkelig lang Tid** til, at Vækkelse og Omvendelse kan finde Sted. Apostlene kunde, som vi vide, ved en eller nogle faa Prædikener vinde større eller mindre Skarer af Sjæle for Guds Rige. I vore Dage virker Guds Aand langsommere paa Grund af hele Guds-Folkets sløvede Tilstand.

Vi gjøre derfor gjældende, at Sandhedens og Naadens Ord i Reglen maa være prædiket **mindst et halvt Aar** paa et Sted, førend nogen Menighed grundlægges.

II. Som et Middel blandt mange andre til saa vidt muligt at skaffe os dygtige og prøvede Opvækkelses- og Opbyggelses-Prædikanter med levende og sande Menigheder forlange vi, at **alle Kandidater til det hellige Præste-Embede** skulle gjennemgaa en grundig Prøvelse ogsaa i at prædike Guds Ord og saaledes gjøre en **Diakon-Tjeneste** til Herrens Ære og Sjælenes Frelse (Apg. 6, 5. 6. 10; 8, 5—12). Efter at de have afsluttet deres theologiske Uddannelse, skulle de under almindelige Forhold øve denne forberedende Prædike-Virksomhed **i det mindste et helt Aar**, førend de modtage Ordinationen til Præste-Embedet.

III. **Optagelsen i Menigheden** betragte vi som et helligt og alvorligt Skridt at den allerdybeste Betydning for den

enkelte og for Samfundet. Som Hyrde og Tilsynsmand over Guds Hjord (Apg. 20, 28; Efes. 4, 11) bør Præsten her med kristelig Troskab udføre en hellig, aandelig Dørvogter-Gjerning (Mark. 13, 34; 1 Korinth. 4, 2).

De, som ville optages, skulle indfinde sig hos Præsten, som har at tale privat med dem — enkeltvis (under fire Øjne) eller familievis. Med Kristi Visdoms- og Kjærligheds-Aand i sit Hjærte skal han **„begjære Regnskab** af dem angaaende det Haab, som er i dem“ (Apg. 8, 37; 1 Pet. 3, 15). Han bør adspørge dem, om de gjennem en hellig Opdragelse ere blevne bevarede i deres Daabs Naade, eller (hvis dette ikke har fundet Sted) om de siden gjennem en sand og virkelig Omvendelse ere førte tilbage til Naaden og Frelsen i Kristus Jesus og i saa Fald, naar og hvorledes dette er sket (Luk. 15, 13—24). Til yderligere Betryggelse bør han indhente Menigheds-Raadets (Diakonernes, Menigheds-Tjenernes) mundtlige Erklæring om, at der ikke er dem noget bekjendt, som skulde kunne hindre vedkommendes Indtrædelse i Menigheden.

Hvis de adspurgte ikke ere i Stand til at aflægge et kristeligt Regnskab og en kristelig Bekjendelse angaaende deres Hjærtes Tro, da bør Præsten holde dem tilbage og i megen Venlighed raade dem til at vedblive at høre og raabe i Bønnen, men vente med Optagelsen, indtil de ere komne til Omvendelse. Han vilde ellers gjøre sig meddelagtig med dem i deres Synder, naar de kom at aflægge en falsk Bekjendelse paa deres Optagelses-Dag, og naar de indfandt sig at æde og drikke sig selv til Dom ved den hellige Nadvere.

Selve Optagelses-Handlingen skal ved Guds Naade foregaa paa en højtidelig, alvorlig, gribende Maade. Den skal altid finde Sted offenlig i Menighedens hellige Forsamling — helst om Søndagen paa en af de mest besøgte Gudstjeneste-Tider. De, som ville optages, skulle sidde paa de øverste Kirkebænke nærmest oppe ved Alteret. Præsten holder med Herrens Bistand i Aands og Krafts Bevisning en alvorlig,

hjærtelig, ikke altfor kort Tiltale baade til dem og til hele Forsamlingen og fremhæver Betydningen af et saadant Skridt.

Optagelses-Ordet skal **ene og alene** være **Forsagelsens og Troens** Ord fra den hellige Daab, de gamle, apostoliske, oldkirkelige Optagelses-Spørgsmaal, det mægtige, ærværdige Feltraab blandt Herrens Stridsfolk fra fordums Dage (Matth. 6, 24; Apg. 26, 18; Luk. 14, 33; Matth. 13, 45. 46; Rom. 10, 8—10).

Idet Præsten spørger:

„Forsage I Djævelen o. s. v.?

Tro I paa Gud Fader Almægtigste o. s. v.“?

skulle de vordende Menigheds-Medlemmer staa oprejste for Guds Aasyn og alle som med **et** Hjærte og **en** Mund samtidig, højt og lydeligt svare Ja til de forelagte Spørgsmaal. Derpaa nedbeder han Guds Aand og Naade og lyser Herrens Fred og Velsignelse over dem. Endelig rækker han dem Samfunds højre Haand i Herrens Navn og i Herrens Kjærlighed.

Anmærkning. Kandidater til Præste-Embedet og theologiske Lærere skulle være optagne i en Menighed ganske paa samme Maade som andre Kristne, førend det tillades dem at beklæde et Prædike- eller Lære-Embede.

C. Kirketugt.

Skjønt vi ikke drømme den taabelige Drøm, at det nogensinde skulde være muligt her i den nuværende Naadens Husholdning at grundlægge og opretholde Menigheder af lutter rene og hellige Mennesker, saa anse vi det dog for Guds gode og urokkelige Vilje, at hans troende Præster og Venner til enhver Tid og under alle Forhold bør gjøre, hvad de ved hans Aand og Naade formaa for at danne og bevare saa gode og Gud velbehagelige Menigheder som muligt.

I fordoblet Grad gjælder dette her i Nord Amerika, hvor Herren har stillet sin Kirke fri og uafhængig af Statsmagten og derved uhindret givet sit Folk de ydre Betingelser for en ret Menigheds-Dannelse.

Som vi derfor tro, at Guds-Folket bør bruge kristelig Visdom, Varsomhed og Forsigtighed ved Menigheders Oprettelse, saa er det ogsaa vor Overbevisning, at den samme Omsorg bør vises for de grundlagte Menigheders Bevarelse paa Sandhedens og Livets rene Stier.

Alle grove, aabenbare Brud og Anstød hos Menighedens Medlemmer i Henseende til Tro og Lære eller Liv og Vandel bør derfor efter Guds Ord saa meget som muligt i hellig Alvor forebygges, neddæmpes, straffes, fjernes (Hebr. 12, 15. 16; Matth. 7, 6) — alt efter Herrens klare, letfattelige, uforanderlige Grundregel om **Kirketugt**.

Men denne guddommelige Grundregel lyder saaledes: „Om din Broder synder imod dig, gak hen og straf ham mellem dig om ham **alene!** hører han dig, da har Du vundet din Broder. Men hører han dig ikke, da tag endnu **en eller to med dig**, at Sagen maa blive fast efter to eller tre Vidners Mund! Men hører han ikke dem, da **da sig Menigheden det!** men hører han ikke Menigheden, da skal han være for dig **ligesom en Hedning og Tolder!** Sandelig siger jeg Eder: hvadsomhelst I binde paa Jorden, skal være bundet i Himlen; og hvadsomhelst I løse paa Jorden, skal være løst i Himlen" (Math. 18, 15—18).

Dette Ord har Herren aldrig taget tilbage. Det staar endnu ved Magt indtil denne Dag. Det hviler som en hellig Forpligtelse paa alle Guds levende Børn i den hele Verden.

Det er vort oprigtige Ønske, at den Helligaand snart vilde gjøre disse enfoldige, letforstaalige, guddommelige Grundsætninger gjældende, lade dem trænge igjennem og vinde Sejer blandt alt Guds sande, troende Folk rundt omkring paa den hele Jord.

Til Selvprøvelse.

Forsager du Djævelen? og alle hans Gjerninger? og alt hans Væsen?*)

Tror du paa Gud Fader almægtigste, Himlens og Jordens Skaber?

Tror du paa Jesus Kristus, hans enbaarne Søn, vor Herre, som er undfangen ved den Helligaand, født af Jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfæstet, død og begraven, nedfoer til Helvede, opstod tredie Dag fra de døde, opfoer til Himmels, sidder hos Gud Faders den almægtiges højre Haand, derfra han skal komme at dømme levende og døde?

Tror du paa den Helligaand, en hellig, almindelig Menighed, de helliges Samfund, Syndernes Forladelse, Kjødets Opstandelse og et evigt Liv?

---

*) **„Alt hans Væsen".**

Gjennem det græske og latinske Sprog ere disse Optagelses-Spørgsmaal (*Eperotema* — 1 Pet. 3, 21) komne til os. — Ordet **„Væsen"** er vistnok en meget uheldig Oversættelse af det græske *pompe* og det latinske *pompa*. Der er brugt Flertalsform (*pluralis*) baade i Constitutiones apostolicæ (ↄ: apostoliske Grundregler — et mærkeligt Skrift fra Martyrtiden i det 2det og 3die Aarhundrede) og i Middelalderens Kirke (hvor Luther fandt det, og hvorfra han overgav det til Kristi Menigheder til trofast Bevarelse gjennem alle kommende Slægter).

„Alle hans Blændværker" vilde maaske bedre udtrykke den oprindelige Tanke

I Constitutiones apostolicæ, som vi have baade paa Græsk og Latin, hedder det:

Paa Græsk:

Apotassomai to Satana kai tois ergois autu kai tais pompais autu.

Paa Latin:

Renuntio Satanæ et operibus ejus et pompis ejus.

Paa lignende Maade i Middelalderens Kirke:

Abrenuntias Satanæ et omnibus operibus ejus et omnibus pompis ejus?

Angaaende **Forsagelsen** og **Troen,** disse 2 samtidige, sammenhørende, uadskillelige, grundvæsenlige Kræfter i de benaadedes Hjærter, se: Matth. 6, 24; 13, 44—46; Luk. 14, 33; Joh. 8, 44. 41. 44; Apg. 26, 18; 1 Pet. 5, 8. 9. o. s. v.

Endnu maa jeg til Slutning tilføje efterfølgende Stykke.

Kongregational-Kirken.

I min Redegjørelse foran i dette lille Skrift har jeg kortelig omtalt denne Kirkeafdeling og mit Forhold dertil. Men jeg har i den senere Tid set saadanne Udtalelser baade i Breve og Blade fra Danmark, at jeg anser det for Kristenpligt endnu at gjøre nogle Bemærkninger desangaaende.

I et Brev fra mit Fødeland til en Broder i Herren her i Chicago hedder det blandt andet: „Saa er der en Sag, som har voldt Guds Børn i Danmark stor Sorg“—; denne Sorg (det forklares nærmere i Brevet) grunder sig da derpaa, at jeg i Forening med andre skulde have sat mig det Formaal „at modarbejde den lutherske Lære“. — Der tilføjes i Brevet: „De skal ikke være bange for at sige den hele Sandhed; det bringer Forbøn“. — Til mine lutherske Brødre baade i den gamle og ny Verden kan jeg i Korthed sige: I kunne være uden Sorg i saa Henseende. De, som i tidligere Tider have været glade ved min Forkyndelse, vilde føle den samme Glæde ved at høre Evangeliets Ord igjennem min Mund nu i disse Dage. Jeg har den selvsamme lutherske Opfattele nu som den Dag, jeg forlod mit Fædreland. Men allerede for mange, mange Aar siden har Gud dog i nogen Maade renset min Sjæl for luthersk Partiaand og udvidet mit Hjærte saaledes, at det rummer Kjærlighed til alle Jesu Venner, hvad Navn de saa end maatte bære, og hvilken Kirkeafdeling de saa end maatte tilhøre. Med min lutherske

Overbevisning og med mit almenkirkelige Syn indtager jeg en helt fri Stilling blandt mine kongregationale Brødre. Jeg er ikke optagen som Medlem i Kongregational-Kirken. Jeg staar fremdeles i den lutherske Kirke; hverken er jeg udtraadt eller udstødt deraf, ej heller ønsker jeg at udtræde eller udstødes derfra.

Med Hensyn til Kongregationalernes Kirkesamfund maa jeg til Slutning endnu tilføje nogle Ord. Det er ikke min Opgave at fortælle dette Samfunds Kirkehistorie; dertil har jeg hverken Tid eller Dygtighed — ihvorvel jeg har stræbt at sætte mig nogenlunde grundigt ind i det herhenhørende kirkelige Stof og Emne. Det er ej heller min Hensigt at forsvare Kongregational-Kirken i enhver Henseende. Alle de hidentil bestaaende Kirkeafdelinger have vistnok deres Lyssider, deres Naadegaver og Fortrin — ak! men sikkerlig ogsaa deres Skyggesider, deres Mangler og Synder. Uden al Tvivl gjælder dette ogsaa denne Gren af Herrens store Menighed. Men endel usandfærdige og uretfærdige Beskyldninger ere rettede imod de kongregationale Brødre. Herimod vil jeg korteligtage til Gjenmæle.

Sent paa Høsten i Aaret 1620 sejlede et Skib kaldet Majblomsten ud fra Plymouths Havn i England. Ombord befandt sig c. 100 rejsende, Mænd, Kvinder og Børn. Det styrede mod Vest. Efter en lang og besværlig Sørejse løb Majblomsten faa Dage før Jul ind i Boston-Bugten, hvor den kastede Anker. Det var en Lørdag. Alle de rejsende ombord forenede sig til Gudstjeneste. De sang en Salme, læste et Afsnit af Skriften, knælede ned til en inderlig Bøn paa Skibets Dæk og sluttede med en Salme. Sabbaten over holdt de sig med deres Gudsdyrkelse stille for Gud ombord paa Skibet. Om Manddagen stege de i Land. Denne Landingsplads kaldte de Plymouth.

Hvad var det nu for en Tanke, der besjælede disse Udvandrere fra England?— For at sige det saa kort som muligt—: de vilde danne **en levende, hellig Frimenighed** i

den ny Verden (endskjønt de ikke udtrykte denne Tanke just med disse Ord).

I Reformationens Aarhundrede havde England afkastet Pavedømmets Aag. En kirkelig Fornyelse var bleven gjennemført, hvori visselig den Helligaands levende Kræfter vare virksomme; flere hundrede sande Kristne bleve brændte for deres Troes Skyld. Men en stor Mislighed, ja! Synd ledsagede dette kirkelige Fornyelses-Værk. Istedenfor Pavedømmets lagde man nu Statskirkedømmets tunge og i mange Maader fordærvelige Aag paa Folket. Mange levende, alvorlige Kristne følte sig i deres Samvittighed i de Dage haardt trykkede af Statskirke-Baandene. De begyndte at slutte sig sammen i Smaaflokke til fritstaaende Menigheder — Puritanere, Independenter, Kongregationalister var forskjellige Navne paa dem. En saadan lille Frimenighed med John Robinson til Ældste (ɔ: Præst, Forstander), forfulgt af Statsmagten med Bøder og Fængsling, flygtede omsider fra det nordlige England over til Holland, hvor den tilbragte nogle faa Aar. Derfra sejlede denne Menigheds-Flok om ad England ud fra Plymouth over til den ny Verden. Det var denne lille, levende Frimenighed, Majblomsten i Slutningen af Aaret 1620 bragte over til Nord Amerikas Østkyst, til Plymouth Rock, hvor Landgangen fandt Sted.

Men denne lille Menigheds-Flok kom ikke til at staa alene. I de følgende Tider samledes hjemme i Gamle England den ene Skare levende, troende Guds Børn efter den anden omkring glødende, nidkjære Ordets Forkyndere. Og da de hjemme i deres Fædreland vare forfulgte, forskudte og betrængte paa flere Maader og savnede den Gudsdyrkelsens Frihed, som deres Hjærte begjærede, saa drog de i tusendvis herover til Ny England. Deres Præster (eller Ældste, som de kaldte dem) vare ikke uvidende, ringe begavede Lægprædikanter. For største Delen vare de vel oplyste, uddannede ved Englands Universiteter, grundigt oplærte i den Helligaands Skole, flere af dem endog dybe, selvstændige Tænkere. Deres Tilhører-Skarer fulgte

dem til det fjerne Vesten. Adskillige troende, vel uddannede, boglærde Mænd droge hid med dem; de bleve valgte til Ovrighedspersoner. I Løbet af omtrent en Menneskealder (1620—1650) samledes her paa den ny Verdens Østkyst maaske omtrent mellem 20 a 30,000 fromme, alvorlige Kristne. De vare fordelte i 42 Menigheder med 55 nidkjære, vel udrustede Herrens og Ordets Tjenere. Et saadant Syn, en saadan Klarhed paa Kirkens aandelige Himmel var ikke set gjennem lange Tider: levende, hellige Frimenigheder, selvstændige og dog inderligt sammenbundne med Aandens, Kjærlighedens og den gjensidige Tillids stærke Baand. I det smaa var her Anvendelse for Herrens Ord: „I ere Verdens Lys; den Stad, som ligger paa et Bjerg, kan ikke skjules“ (Matth. 5, 14). Dette var Grundlaget for Kongregationalernes Kirkesamfund indtil denne Dag. Her blev ogsaa Grundstenene lagte overhovedet til Kirke- og Statsforfatning i Nord Amerikas forenede Fristater.

Men er denne lyse og skjønne Tilstand siden vedblevet iblandt dem indtil denne Dag? kunde man maaske spørge. — At dette Samfund maatte blive sat paa en alvorlig og haard Prøve, vil enhver, som har Aandsøjet opladt, let kunne sige sig selv. Og vistnok — i de forløbne halvtredie hundrede Aar, som ere udrundne siden hine straalende Tider, har denne Kirkeafdeling havt sine Fristelses-, sine Søvnagtigheds- og Sløvheds-Tider, ja! sine Fornedrelses-Tider, hvor de engang antagne Grundsætninger tildels ere blevne fornegtede. Men ikke desto mindre — den Aand, som hvilede over „Pilegrimsfædrene“, er aldrig veget helt fra Kongregationalernes Kirke. Den har hvilet over den og arbejdet iblandt dem. Store og herlige Vækkelser have fra Tid til Tid fundet Sted iblandt dem; de gamle Grundsætninger ere paany blevne indpræntede; klare Lys- og Livsstrømme ere udgaaede fra dem til Velsignelse for mange. Og naar vi komme til at se os rigtig om, ville vi vistnok erkjende, at alle levende, evangeliske Kristne, alle sande Venner af Lys og Frihed ere i en større Taknemmeligheds-Gjæld til

„Pilegrimsfædrene“ og til Kongregational-Kirken, end vi hidentil have anet.

Lad dette tjene til en lille Vejledning i vor Bedømmelse af den foreliggende Sag!

Saa med Hensyn til Beskyldningerne — —

„De har ingen Troesbekjendelse“, hedder det om Kongregationalerne i flere skandinaviske Blade. Dette er en aabenbar Usandhed. De have som andre Kirkesamfund til forskjellige Tider optaget eller udarbejdet længere eller kortere Troesbekjendelser (eller rettere Lærebekjendelser, svarende til den lutherske augsburgske Bekjendelse af 1530 o. s. v.).

Allerede 1637 traadte hine nydannede Menigheder sammen til en General-Synode til Undertrykkelse af nogle Vildfarelser i Læren. I Aaret 1648 (altsaa 28 Aar efter Majblomstens Ankomst) holdt de en endnu langt betydeligere General-Synode i Cambridge. Her antog de en aldeles bestemt, længere Troesbekjendelse og en fast Virkeplan (platform). Siden kommer paa lignende Maade Savoy-Erklæringen (declaration) af 1658 og Boston-Bekjendelsen af 1680. Disse 3 ere vidtløftigere og næsten ens i Indhold og Form.

I Aaret 1865 (14—23 Juni) holdt de en kirkelig National-Forsamling (National Council) i Boston. Det var samme Aar, hvori den blodige amerikanske Borgerkrig (1861—1865) sluttede med Negernes Frigivelse.

Fra Boston fører en Jernbane ned til Plymouth, „Pilegrimsfædrenes“ Landingsplads. Her samledes Kirkemødets Medlemmer 1865 (518 i Tallet) paa Burial Hill (ɔ: Begravelses-Højen). Staaende paa den Plet, hvor Pilegrimenes første Forsamlingshus var bygget, udtalte de en Troesbekjendelse, som jeg kunde ønske at gjengive i sin Helhed. Pladsen tillader mig dog kun at anføre noget af det væsenligste:

„Staaende ved den Klippe, hvor Pilegrimene satte deres Fod paa disse Kyster, paa den Plet, hvor de tilbad Gud, blandt de tidlige Slægters Grave, erklære vi Ældste og Sendebud fra de kongregationale Kirker af de forenede Stater for-

samlede i National Council — idet vi ligesom de ikke erkjende nogen anden Troesregel end Guds Ord — vor Vedhængen ved den apostoliske og oprindelige Kirkes Tro og Orden, fastholdt af vore Fædre og i det grundvæsenlige udtrykt i de Bekjendelser og Virkeplaner, som vore Synoder af 1648 og 1680 fremsatte og paany stadfæstede......

Vi glæde os over, at vi ved Indflydelsen af vort fri System af apostolisk Orden kan have Samfund med alle dem, som bekjende Kristus, og udføre et virkningsfuldt Arbejde paa at gjenoprette Enhed i den delte Kirke og paa at bringe Harmoni og Fred tilbage iblandt alle dem, „som elske vor Herre Jesus Kristus i Oprigtighed."

Idet vi saaledes anerkjende Kristi Kirkes Enhed i hele Verden og vide, at vi ere blot en Gren af Kristi Folk, medens vi holde fast ved vor særegne Troes-Opfattelse og Orden, udrække vi kristelig Samfunds-Haand til alle troende paa Grundlag af saadanne store Grundsandheder, i hvilke alle Kristne skulde komme overens.

Med dem bekjende vi vor Tro paa Gud, Faderen, Sønnen og den Helligaand, den eneste levende og sande Gud, paa Jesus Kristus, det kjødblevne Ord, som er ophøjet til at være vor Forløser og Konge, og paa den hellige Trøster, som er nærværende i Kirken for at gjenføde og helliggjøre Sjælen. Med hele Kirken bekjende vi vor Slægts fælles Syndighed og og Ruin og erkjende, at det er alene ved Kristi Værk fuldbyrdet ved hans Liv og forsonende Død, at de, som tro paa ham, retfærdiggjøres for Gud, modtage Syndernes Forladelse og ved den hellige Trøsters Nærværelse og Naade blive befriede fra Syndens Magt og fuldkommede i Hellighed.*)

Vi tro ogsaa paa en ordnet og synlig Kirke, Ordets Tje-

---

*) „**Fuldkommede i Hellighed**"; i dette Udtryk ligger ikke nogen Tanke om **syndfri** Fuldkommenhed; thi denne vildfarende Lære er fremmed for Kongregational-Kirken; det skal kun minde om Pauli Formaning, naar han siger: „Lader os fuldende vor Helliggjørelse i **Guds** Frygt"! (1 Kor. 7, 1).

neste, Daabens og Nadverens Sakramenter, Legemets Opstandelse og den endelige Dom, hvis Udgang er evigt Liv og evig Straf......

Idet vi udtale vor Tro, at de, som saaledes holde fast ved „**en** Herre, **en** Tro, **en** Daab", tilsammen danne den ene almindelige (catholic) Kirke, hvis forskjellige Husstande, skjont kaldte med forskjellige Navne, ere Kristi ene Legeme, og at disse Lemmer af hans Legeme ere helligt forpligtede til „at bevare Aandens Enhed i Fredens Baand", erklære vi, at vi ville samvirke med alle dem, som fastholde disse Sandheder. Med dem ville vi bringe Evangeliet ud til enhver Del af Landet, og med dem ville vi „gaa ud i al Verden og prædike Evangelium for Alskabningen."

Maatte han, hvem „al Magt er given i Himlen og paa Jorden", opfylde sin Forjættelse, som er alt vort Haab: „Se! jeg er med Eder alle Dage indtil Verdens Ende"! Ham være Pris i Menigheden i al Evighed! Amen!"

Ikke en Stemme loftede sig paa Kirkemodet i Boston 1865 mod denne Bekjendelse fra Burial Hill. Og enhver, hvem Kongregational-Kirken betragter som et ægte og ærligt Medlem, vil være villig til indtil denne Dag at vedkjende sig denne Erklæring. I en Henseende er der noget storslaat og vel næsten enestaaende i denne Lærebekjendelse: en almenkirkelig Aand, en kristelig Broderkjærlighed til Jesu troende Venner i alle andre Kirkesamfund kommer til Orde her. Og disse Udtalelser ere ikke tomme Ord. Mange Gange og ved mange forskjellige Lejligheder have Kongregationalerne ved store, opofrende og uegennyttige Gjerninger lagt for Dagen, at de ere villige til at samvirke med Guds troende Folk i andre Kirkeafdelinger for Guds Riges Udbredelse og Fremme i Verden.

Adskillige af Kongregational-Kirken fandt imidlertid, at denne Bekjendelse af 1865 trods det meget skjønne, den indeholdt, var altfor kort og ubestemt. Bestræbelser have derfor siden fundet Sted for ved den Helligaands Bistand at skabe en fyldigere og fuldstændigere Lærebekjendelse. En saadan er

ogsaa gjennem dertil udkaarne, dygtige Mænd siden 1883 fremlagt for Samfundets Menigheder og Præster til Overvejelse og Betænkning og til mulig Antagelse. Mange have ogsaa følt sig tiltalte deraf; men endnu flere ere blevne staaende ved Bekjendelsen af 1865. Ogsaa i den lutherske Kirkes forskjellige Afdelinger er jo dette Tilfældet, at nogle antage færre, andre flere Bekjendelses-Skrifter.

„Naar en Menighed oprettes, antager den hvilken Bekjendelse, den vil — hvad man nu saadan kan falde paa og finde rimeligt“; saaledes lyder en anden Beskyldning. Dette er en Forvrængning af Sandheden. Vistnok nyder den enkelte Menighed et i flere Henseender prisværdigt Maal af konfessionel, liturgisk og disciplinarisk Frihed (ɔ: med Hensyn til Bekjendelse, Gudstjeneste og Tugt — noget lignende finder som bekjendt Sted blandt Menighederne i de lutherske Synoder og Konferentser her i det fri Amerika). Men hvis man mener, at denne Frihed i den enkelte Menighed er aldeles ubegrænset, da tager man mærkelig fejl. Enhver Menighed maa nemlig skriftlig eller mundtlig fremlægge en Bekjendelse (Konstitution) til Antagelse eller Forkastelse af de dertil bemyndigede; først naar denne er godkjendt, kan Menigheden blive anerkjendt som en Søstermenighed, som et Led i Kirkesamfundets sammenhængende Kjæde.

I den vidtløftigere Lærebekjendelse, som en Forsamling af lærde, dygtige, hellige Mænd i Aaret 1883 fremlagde til Betænkning, findes ogsaa et Udkast til Bekjendelse for den enkelte Menighed. Efter nogle indledende Ord henvendes her følgende Tiltale til det vordende Menighedsmedlem ved Optagelsen:

„Du træder i Samfund med de gamle hellige, med Kirken over hele Verden og med os Dine medtroende, idet Du ydmygelig og hjærtelig bekjender Din Tro paa Evangeliet ved at sige: „Jeg troer paa Gud Fader almægtigste, Himmelens og Jordens Skaber, og paa Jesus Kristus o. s. v.““ — (her følger „Apostlenes Tro“ helt igjennem).

Af det foran udviklede vil det erkjendes, hvor grundløs den Beskyldning er: at Kongregational-Kirken med dens enkelte Menigheder er blottet for Troesbekjendelse.

„De have ingen Sans for kirkelig Orden (Organisation)“; saaledes lyder et andet anklagende Ord. Hvor uretfærdigt! hvor blottet for Sandhed!

Der findes maaske ikke en Kirkeafdeling paa Jorden, som har en mere gjennemført kirkelig Orden, en mere systematisk Kirkeorganisation. Der kan naturligvis være forskjellige Meninger om, hvorvidt denne Organisation er heldig eller ikke heldig, helt bibelsk eller mindre bibelsk o. s. v. Men den, som ved, hvad han skriver om, han vil ikke fremføre foranstaaende Angreb. Og vi ville raade dem, som fremkomme med saadanne Beskyldninger, at de grundigt gjennemstudere den her foreliggende Sag, forend de skrive noget derom igjen.

For Tidens og Pladsens Skyld maa jeg her fatte mig i Korthed i dette Punkt. Kun saa meget vil jeg bemærke: Hele Kirkesamfundet her i de forenede Stater er forgrenet i mindre og større Foreninger (associations) efter fastsatte Regler. Præsterne i et vist Distrikt ere forenede i **Præste**-Konventer, som samles 2, 3 eller 4 Gange aarlig. Dette er mere frivilligt; men visse Tillids- og Samvittighedshverv ere dem desforuden anbetroede. Menighederne over en vis Landstrækning danne **Distrikts**-Foreninger; disse samles almindeligvis 2 Gange om Aaret

Stats-Foreningerne holde deres Møde en Gang aarlig. Endelig er der **National**-Foreningen (National Council). Siden 1871 træder denne sammen hvert tredie Aar efter aldeles faststaaende Regler.

I denne kirkelige Raadsforsamling for hele Kongregational-Kirken i de forenede Stater i Nord Amerika er den ene Halvpart af Medlemmerne Præster og den anden Lægfolk (almindelige Menighedsmedlemmer); i al Fald tilstræbes dette saa ligeligt, som Forholdene tillade.

Det paatænkes ogsaa at danne en kirkelig Raadsforsam-

ling for Kongregational-Kirken paa den hele Jord. Denne skulde da træde sammen lejlighedsvis eller maaske hvert 10. Aar. Dog er en saadan **Ecumenical Union** or **Association** endnu ikke fremtraadt i Livets Virkelighed.

„Vantro og Fornuftkristendom tager mer og mer Overhaand hos dem; ud fra dem ere ogsaa de beslægtede Samfund Unitarier og Universalister fremgaade“; — saaledes hedder det om Kongregationalernes Kirke i et Par Blade fra det gamle Land. I Sandhed en haard og tung Beskyldning! er den sand, da er altsaa Livet ved at dø ud i denne Kirkeafdeling, dens Lysestage færdig til at flyttes og Haabet om Opreisning nær ved at slukkes. Men den, som med Jesu Sind, med oprigtig Sandhedskjærlighed vil undersøge denne Sag, vil vistnok komme til at udbryde: Gud være lovet! lige det modsatte er Tilfældet.

Kongregationalernes Kirke skulde altsaa være **beslægtet** med Unitariernes og Universalisternes Samfund. Overensstemmende med Sandheden maa hertil svares: Saa stor som Modsætningen er mellem Ild og Vand, saa uensartet er ogsaa Kongregationalismen, den sande, den virkelige Kongregationalisme paa den ene Side og Unitarismen og Universalismen paa den anden Side. Thi den Helligaands Ild brænder endnu i Kongregationalismen trods alle Synder og Daarligheder, som maatte findes der, medens Vantroens, Kristusfornegtelsens urene Vand flyder hen igjennem de 2 andre nævnte Samfund.

Universalismen er ikke udgaat fra Kongregationalerne; den har et andet Udspring, ihvorvel disse som flere andre Kirkeafdelinger i sin Tid kan have ydet deres Bidrag af sovende, visne Medlemmer til denne Vildfarelse.

Men nu Kongregational-Kirkens Forhold til Unitarierne?

Jeg vil sige: Lad enhver Sandhedsven ærligt undersøge denne Sag efter de kirkehistoriske Meddelelser! og han vil blive glædeligt overrasket. Før jeg selv personligt efterforskede dette Forhold, var jeg hildet i den almindelige Tradition: at her var et mørkt Punkt, som helst maatte forbigaas med Taus-

hed og saavidt muligt tildækkes med Glemselens tætteste Slør. Men da tog jeg mig for selv at udforske Sandheden betræffende denne Sag efter de historiske Oplysninger. Og hvor glad overrasket blev jeg ikke? Vistnok! jeg fandt her et mørkt Punkt i Kongregationalismens Historie — ja! men netop til samme Tid et Lyspunkt, et af de lyseste, skjønneste og mest løftende Afsnit i dens Levnedsløb. Og jeg har i lang Tid ikke læst noget, der har fængslet min Sjæl mere end netop Fremstillingen af de herhenhørende Forhold og Brydninger.

Men vi maa gaa langt tilbage i Tiden, til Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede.

Mørket og Lyset, Natten og Dagen brødes i hine Tider i Kongregational-Kirken. Men til Guds Pris skal det siges: Lyset sejrede over Mørket, og Dagen brød frem, en ny Naadens og Livets Dag over „Pilegrimsfædrenes" Kirke.

De, som kjende Kirkehistorien, vide, at Deismen havde sin Blomstringstid i England gjennem omtrent 100 Aar (c. 1650—1750). Deismen negter Sønnen og Aanden, fornegter Bibelens og Guds Menigheds Lære om Treenigheden og Kristi Guddom og fører saaledes Sjælen ind paa en Vej, som ligger udenfor Frelsen i Kristus Jesus. Denne Vantroens Pestaande trængte fra den gamle Verden over til den ny, fra Gamle England over til Ny England, som i hine Tider hovedsagelig var befolket af Kongregationaler. Udaf af Deismens sure Jordbund opvoksede Unitarismens giftige Træ i Ny England (thi Deismen og Unitarismen er væsenligt det samme). Den første Menighed med aabenbar unitarisk Bekjendelse i Amerika fremstod i Boston 1785. Dens Præst James Freeman udgik fra den engelske Episkopal-Kirke, ikke fra Kongregational-Kirken. Fra den Tid af bredte Unitarismens, Vantroens Dødsmørke sig videre og videre over Kongregationalernes Samfund i Østen. „Vantro og Fornuftkristendom tog mer og mer Overhaand hos dem". O! men paa samme Tid vaagnede Herrens Folk op af Søvn og Dorskhed. De aandelige Vægtere vaagnede og raabte højt paa Zions Mure. Lyset tændtes, Da-

gen brod frem. I Ny Plymouth, i den Menighed, som var grundlagt af „Pilegrimsfædrene" 1620, fandt en Udtrædelse Sted 1801. Det var den første i en lang, efterfølgende Række. Snese af Udtrædelser fulgte paa. Herrens Folk vaagnede af Dvale; de stod op til Strid. Mange tusende Mænd og Kvinder rejste sig til Kamp for den gamle Tro imod Unitarismens frembrydende Vantro. De bleve stødte ud, eller de traadte ud fra de Kirker, hvor Vantroens og Kristusfornegtelsens Dødsstank blæste dem imøde. De lede store Formuestab ved Udsondringen fra de Kirker og Forsamlingshuse, hvortil de havde Ejendomsret. Men de ænsede det ikke. De led standhaftig denne Uret. De gik ud og byggede sig nye Kirker og Præstegaarde. De led frimodigt Miskjendelse, Had og Ondskab for Kristi Navns Skyld. Fra Aaret 1828 udkom et maanedligt, kristeligt Tidsskrift, kaldet „Pilegrimenes Aand", til Forsvar for den gamle Tro. Hvilket betegnende Navn! thi det var jo Aanden fra Pilegrimsfædrenes Dage, som med fornyet Kraft atter besøgte dem. Den Helligaand dannede atter levende Frimenigheder iblandt dem. Herrens Stridsfolk rejste sig. De dannede en selvstændig, rettroende Kirke, helt udsondret fra Unitariernes vantro Samfund. De drev Fjenden tilbage — til at blive et lille, tilbagetrængt, kjættersk Samfund. Kampen er vel endnu staaende; men den er stanset i Voldsomhed; dette skete ved Aaret 1833 og endnu mere 1840. Da stod Kongregational-Kirken som Sejerherre paa Valpladsen. Hvor uretfærdig er da ikke den Paastand, at Kongregationalisme og Unitarisme ere beslægtede. Nej! som vi have sagt: som Ild og Vand saaledes er Modsætningen imellem disse.

Og kjende vi ikke den samme Kamp i det gamle Land? Vide vi ikke, hvorledes Vantroens Pestluft omtrent ved de samme Tider blæste hen over Danmark, hen over Hovedstaden, hen over Frue Kirke? Og glæde vi os ikke over ham, som i hine Dage (1810) fremstod frimodigt med det Spørgsmaal: „Hvi er Herrens Ord veget fra Herrens Hus"? hint Troens Vidne, hvem Adgangen til Kjøbenhavns

Prædikestole i flere Aar var negtet for Sandhedens Skyld? Hvor skammeligt, om nogen, fordi vi ved Aarhundredets Begyndelse havde en Mængde rationalistiske Præster i Danmark, nu vilde fælde den Dom over Kirken i Landet: den lutherske Folkekirke i Danmark er beslægtet med Unitariernes Samfund! Men den samme Uretfærdighed gjøre de sig skyldige i, som tale om Slægtskab mellem Kongregationalisme og Unitarisme.

„Men er det ikke alligevel Tilfældet, at Vantro og Fornuftkristendom **paa den nærværende Tid** tager mer og mer Overhaand hos dem“?

Efter det Kjendskab, jeg har til Forholdene (og jeg ved dog, at jeg ogsaa heri har stræbt at komme til Sandheds-Erkjendelse), saa vil jeg hertil svare: Det modsatte er Tilfældet; Vantro og Fornuftkristendom trænges tilbage mer og mer, om ogsaa det endnu ikke er lykkedes i et saa fuldt et Maal, som det kunde ønskes.

De Glimt af Sandhed, som maatte ligge i en saadan Paastand, skal jeg her forsøge at fremdrage:

Kongregationalerne have næsten altid i en fortrinlig Grad vist sig at være Lysets og Frihedens Venner. De have ikke alene stræbt at sprede **Frelsens** Lys ud til de formørkede, men de ere fremtraadte som ivrige Talsmænd og Befordrere ogsaa af **menneskelig** Oplysning og Frihed — dog bestandig med det Formaal, at saadan Oplysning tilsidst skulde træde i Kristendommens Tjeneste. De have været nidkjære for at danne Almuesskoler ikke alene i Østens, men (saavidt de ere komne) ogsaa i Vestens Stater. Deres Kollezier (noget nær svarende til vore Latinskoler i de gamle Lande) og deres Præsteskoler høre vistnok i Almindelighed til nogle af de bedste i dette Land — vel forsynede med duelige Lærere og med Pengemidler (de have 32 Kollegier og 7 Præsteskoler). Enhver vil da let forstaa, at i et saadant veloplyst Samfund en fri Forskning og en selvstændig Ransagelses-Aand maa ytre sig iblandt deres Theologer. Paa en af deres Præste-

skoler gjør da en Retning sig gjældende, som man maaske kunde kalde den nyere. I Almindelighed gaar man dog her ikke længere i uafhængig theologisk Tænkning end f. Eks. Biskop Martensen i Danmark og Dorner i Tyskland. Nogle faa vove sig maaske saavidt som Professor H. N. Clausen i hans kristelige Troeslære, som jeg læste og studerede til min theologiske Embedseksamen. Men en Mand, som er velbekjendt med Forholdene iblandt dem paa Grund af sine Rejser i Østens og Vestens Egne, har erklæret, at det aldeles overvejende Flertal af deres Præster bekjende sig til en mere gammeldags Rettroenhed, ligesom dette aabenbart er Tilfældet med deres theologiske Professorer.

Der kan maaske ogsaa være nogle enkelte af deres Præster, der have begyndt som rettroende, men siden ere slaade ind paa en Retning, der efterhaanden maa føre længere bort fra de sunde Rettroenheds-Stier. Overfor disse har Kongregational-Kirken vel stundom indtaget en afventende Stilling — maaske længere end den burde; den har ladet deres Navne blive staaende paa Præstelisten; den har nølet med at drage sin Samfundshaand tilbage — i Haab om, at en Vending til det bedre skulde indtræde. Men alt saadant er dog kun Undtagelser fra det almindelige.

At der ogsaa i Kongregational-Kirken som i alle større Kirkesamfund findes endel død Kirkelighed og vissen Gudelighed, det formoder jeg, skjønt jeg hidentil ikke har havt Lejlighed til at anstille saadanne personlige Iagttagelser, at jeg kan udtale noget bestemt herom.

Men hvad? om nu alt det her paapegede er noget, som Samfundets levendegjørende Aand mer og mer modarbejder og ogsaa mer og mer fjerner? er man da berettiget til at sige: „Vantro og Fornuftkristendom tager mer og mer Overhaand hos dem“? Efter min Overbevisning er denne Beskyldning usand og uretfærdig.

Det staar visselig fast som en urokkelig Sandhed baade for Gud og for Mennesker: Den Helligaand, som hvilede

over „Pilegrimsfædrene“ i fordums Dage, er aldrig veget fra Kongregationalernes Kirke. Endog midt under Sløvheds- og Fornedrelses-Tider har den hvilet over dem og arbejdet iblandt dem — om end paa en mere skjult Maade.

Dette skal heller ikke glemmes: Gud har altid paany fra Tid til Tid velsignet dem med store aandelige Opvækkelser og med naadefulde, mægtige Besøgelses-Tider, hvorved Strømme af Lys og Liv atter er fremvældet iblandt dem. Aandelige Foraars-Tider ere altid vendte tilbage efter Vintertidens Kulde. Store, mægtige Vidner, vældige Aandskæmper ere fremstaade iblandt dem Tid efter anden.

Jeg vil nævne Præsten **Jonathan Edwards**, f. 1703, † 1758. Han var „et brændende og skinnende Lys“ i sin Tid. Med Alvor gjorde han den gamle Grundsætning gjældende om levende, hellige Frimenigheder. Han led Forfølgelse og Miskjendelse for Sandhedens Skyld. Han blev fjernet fra sit Embede; men han havde ligesindede og oprigtige Venner, som støttede ham og hædrede ham i hans sidste Dage.

Jeg vil minde om Præsten og Læreren **Charles G. Finney**, f. 1792, † 1875 (næsten 83 Aar gl.). Han var maaske dette Aarhundredes mest glødende Opvækkelses-Prædikant. Han rejste ikke alene omkring i Nord Amerika, men ogsaa i England og Skotland. Saa mange tusender bleve vakte ved Guds Søns Røst igjennem hans Mund, at maaske ingen enkelt Mand i de senere Aarhundreder er bleven saaledes velsignet i den Henseende som han. Gjennem hele den sidste og længste Tid af sin storartede Gjerning var han et Medlem af Kongregational-Kirken.

Lad mig saa endnu blot nævne **D. L. Moody**! ogsaa han er jo omvendt og aandelig talt opfostret og udviklet blandt Kongregationalerne. Fra dem gik han ud til de døde og slumrende Skarer i Kristenheden med Opvækkelsens Basunstoner og Evangeliets Harpespil til Frelse og Velsignelse for mange Sjæle.

Saalænge en Kirke fostrer saadanne Mænd eller giver dem rigelig Indgang i sin Midte, saalænge er den ikke viet til Død og Undergang; saalænge bliver ikke dens Lysestage flyttet.

Endelig vil jeg til Slutning give et kort Overblik over noget af dette Kirkesamfunds Arbejde og Opofrelse til Guds Riges Fremme i Verden — at maaske mine lutherske Brødre ogsaa derved kunde komme til at indse, at deres kongregationale Brødre ikke ere saaledes værdige til deres Haan og Foragt, som de tænke, men meget mere i mange Maader værdige til deres Højagtelse og Kjærlighed.

I Hedningemissionens Historie har Kongregational-Kirken vundet et hædret Navn. En Missions-Aand hvilede allerede over „Pilegrimsfædrene" fra 1620. En af disse skriver: „Blandt de vægtige og faste Grunde for Rejsen var et stort Haab og en indvortes Nidkjærhed for Udbredelsen af Kristi Riges Evangelium i disse fjerne Dele af Verden". De paabegyndte ogsaa en ikke ubetydelig Mission blandt Indianerne i dette Land. Men ved Tidernes Vanart og Sløvhed kjølnedes og uddøde omsider denne Iver. Da Missions-Aandens hellige Ild ved dette Aarhundredes Begyndelse var slukket rundt omkring i Kirkesamfundene i dette Land, saa tændtes den atter først iblandt Kongregationalerne. Dette skete i Aaret 1806 blandt nogle faa Studenter ved Williams Kollegium, tilhørende denne Kirkeafdeling. Fire Aar senere — 1810 — grundlagdes det nordamerikanske Missionsselskab (American Board of Commissioners for Foreign Missions). Dette har vundet verdenshistorisk og kirkehistorisk Betydning. Ogsaa dette havde sit Udspring fra Kongregational-Kirken, uagtet det baade dengang og ofte senere med sin almenkirkelige Aand har arbejdet sammen med andre evangeliske Samfund. Her kunde være mange herlige Ting at fortælle, hvis Tiden og Pladsen tillod det. Saa meget maa jeg dog sige: For Tiden vandre 422 Sendebud fra dette Kirkesamfund omkring i Hedningenes Riger og Lande med Sandhedens Lys

og Frelsens Ord. De have 2,183 troende og døbte Medarbejdere udaf Hedningene. Under deres Vejledning staa over 23,000 Menighedsmedlemmer af hedensk Herkomst (vilde man tælle dem med, som ved Døden ere hjemgangne i Troen, vilde Tallet paa hedenskfødte Mennesker, som ved Kongregational-Kirken ere indlemmede i Kristi Rige, maaske beløbe sig til 100,000). Sidste Aar bleve over 3,000 hedenskfødte troende optagne i Kirken. — Kongregationalerne have 90 højere Skoler (Kollegier, Præsteskoler o. ln) ude iblandt Hedningene. Henimod 4.000 Studerende besøge disse Læreanstalter. Saa have de en Mangfoldighed af almindelige Folkeskoler for Hedningenes Børn, saa at det samlede Tal af Børn og Ungdom af hedensk Herkomst under kristelig og menneskelig Oplysning naar op til omtrent 36,000.

Dette Arbejde til Udbredelse af Kristendom og Oplysning blandt Jordens formørkede Stammer drive de i Japan, Kina, Indien, Ceylon, Tyrkiet (baade det asiatiske og europæiske), Afrika, Austral-Øerne o. s. v. Sidste Aar anvendte de over ½ Million (ɔ: 657,000) amerikanske Dollars til dette Værk. Og hvor mange herlige Troesvidner har de ikke i Tiderne sendt ud til dem, som sidde i Dødsskyggens Land? Jeg skal blot nævne en — Præsten og Missionæren **Titus Coan**, f. 1801, † 1882. Den Helligaands glødende Ild var tændt i hans Sjæl gjennem den tidligere nævnte Vækkelses-Prædikant **Finney**. Han ankom til Sandwich Øerne, til Hawaji 1835. En kristelig Kæmpeskikkelse var han. En saadan Vækkelse i den Helligaands Kraft, som i Løbet af 4 a 6 Aar fandt Sted der iblandt Hawajis Beboere, har man maaske kun sjælden været Vidne til siden Apostelen **Peters** Pinseprædiken i Jerusalem. Den første Søndag i Juli Maaned 1838 døbte han om Eftermiddagen 1,705 Mænd, Kvinder og Børn; 2,400 Menighedsmedlemmer nøde Nadveren. Da han i Aaret 1870 besøgte Nord Amerika, hvorfra han var udgaat, havde han selv døbt 11,960 voxne og omtrent 4,000 Børn. Om det Aandens vældige Vejr, som

havde gjennemsuset Sjælene før Daaben, tillader Tiden mig ikke her at tale.

Et stort Arbejde har Kongregational-Kirken ogsaa udført til den indre Missions Fremme i de forenede Stater, til Forkyndelsen af Guds Ord for uomvendte og til Dannelsen af ny Menigheder. Henimod ½ Million Dollars (over $460,000) ofredes hertil sidste Aar.

En særskilt Missionsforening virker for Evangeliets Udbredelse og for Oplysningens Fremgang blandt de frigivne Negere, blandt Kinesere og Indianere i dette Land. Sidste Aar gav de over 320,000 Dollars til dette kristelige og gode Formaal.

Foruden disse 3 have de 4 andre store Selskaber med store Opgaver: For Søndagsskole-Sagen, til Opførelsen af ny Kirkebygninger og Præstegaarde, til Understøttelse af trængende Studerende, til Udbredelse af kristelig Oplysning i Utah (Mormon-Landet) og de tilgrænsende Stater og Territorier.

Hvad de saaledes tilsammen ofrede sidste Aar for at bringe Kristendommens og Oplysningens Solskin og Solvarme til en dødsmørk og dødkold Verden beløber sig til omtrent 1 Million og 700,000 Dollars. Til Opretholdelsen af de allerede bestaaende Menigheder med deres Præster anvendte de afvigte Aar over 4½ Millioner Dollars o. s. v.

Mener man nu, at dette er tomt, forfængeligt Menneskeværk alt tilhobe? Om ogsaa en Del af dette blander sig ind med (og hvor kunde det vel tænkes anderledes?), saa vil ingen eftertænksom, upartisk Kristen komme paa den Tanke, at det skulde være Blændværk alt tilsammen. Nej! den Helligaand, som hvilede over Pilegrimsfædrene 1620, er endnu virksomt tilstede i Kongregational-Kirken med sit himmelske Liv og med sin guddommelige Kraft til Velsignelse for mange Sjæle baade i Kristenheden og ude iblandt Hedninge-Verdenens formørkede Folkestammer.

Hvilken af de forskjellige Kirkeafdelinger paa Jorden der maatte have størst Værd i Guds Øjne, derom kan Herren selv alene fælde den afgjorende Dom. Men dette tør vi dog sige: Trods alle Synder og Mangler, som maatte hænge ved Kongregational-Kirken—der tilkommer den en Hædersplads blandt de evangeliske Kirkesamfund, ja! i flere Retninger — i Henseende til Sans for Oplysning og Frihed, i Henseende til evangelisk Frisindethed og oprigtig Broderkjærlighed til Herrens Venner i andre Kirkeafdelinger — endog en fremragende Hædersplads.

Og dog er Pinsen endnu ikke kommen hverken for denne eller for nogen anden Kirkeafdeling paa Jorden. Men den vil komme. Det vil i Guds hellige, beskikkede Time atter blive Pin'e i Guds Menighed paa Jorden.

Den Helligaands mægtige Pinsevejr vil atter blæse hen over Jesu Venner ligesom i Apostelen Peters Dage; det vil blæse Syndens og Verdenskjærlighedens Støv og Dødsstank bort fra Guds Menighed og blæse Livets og Naadens himmelske Friskhed og Vellugt ind i Hjærterne. Den Helligaands himmelske Pinseild vil atter brænde blandt Herrens troende Folk, brænde som et helligt Offerbaal i Tro, Haab og Kjærlighed. Da skulle de forskjellige Kirkesamfund paa Jorden bære de Sandheder, som de med hellig Troskab have bevaret gjennem Tiderne, hen til denne guddommelige Ild og lægge dem som et himmelsk Brændstof til Ilden; ja! og de Mangler, Ensidigheder, Vildfarelser og Daarskaber, som de alle havde noget af, dem skulle de ligeledes henbære til Aandens Ild; og Ilden skal fortære det. Da skulle ogsaa saadanne Navne som luthersk, reformert, kongregational, presbyterian, methodist, episkopal o. s. v. forsvinde som Tillægsbestemmelser til Herrens Menigheder; de skulle kastes i den samme Ild; og den skal fortære dem; thi dertil ere de bestemte. Men da skal Navnet over alle Navne, Jesus-Navnet, lyde med himmelsk Velklang sødere og lifligere end i de forgangne Aahundreder.

Da skulle Herrens Menigheder kun bære Navn efter ham selv: Jesu Menigheder, Kristi Menigheder, de Helliges Menigh:der. Da skal Jesu Længselssuk vidunderlig være opfyldt, naar han siger: „Ild er jeg kommen at kaste paa Jorden; og hvor vilde jeg, at den var opbrændt allerede"! (Luk. 12,49).

Chicago. Fulton Str. Nr. 704.
D. 20. Februar 1886.

P. C. Trandberg.

Chicago Theological Seminary.

Dette er Navnet paa det Præste-Seminarium, den Uddannelses-Anstalt for vordende Præster, ved hvilken jeg er antaget som Lærer for Norske og Danske.

Seminariet traadte i Virksomhed 1858 — en Frugt af mange troende, hellige Mænds inderlige Bønner. Guds Aand og Haand har underfuldt ledet dette Værk i de forløbne 28 Aar. Omtrent 600 Studerende have i den henrundne Tid søgt Lys og Vejledning her paa Kristendommens Stier.

De Mænd, som ere udgangne herfra, vandre nu omkring som Ordets Forkyndere ikke alene i Nord Amerika, men i Japan, Ost-Indien, Konstantinopel, det asiatiske Tyrki, Bulgarien, Syd- og Vest-Afrika, Syd-Amerika, Sandwich-Öerne, Ny-Zeeland o. s. v. Vísselig! det maa betragtes som en særegen Velsignelse fra Gud, at han har indgivet saa mange Mænd fra denne Skole Lyst og Naade til at drage ud til Hedningenes fjerne Riger og Lande for at tænde Frelsens Lys blandt dem, som der vandre i Døds-skyggens Land.

Oprindelig og fornemmelig er denne Lære-Anstalt bestemt for saadanne theologiske Studenter, som forud have gjennemgaat, hvad vi hjemme vilde kalde Latinskole-Dannelse. Der er et treaarigt Kursus. Undervisningstiden begynder i September Maaned (ɔ: Onsdagen efter den anden Tirsdag i September). Den varer til Slutningen af April. I de 4 Maaneder fra Maj til September ere de Studerende henviste til Selvstudium og anden Virksomhed.

Men ved Siden heraf er der ogsaa indrettet en særlig Afdeling for saadanne, som af en eller anden Grund ikke har været i Stand til at erhverve sig Latinskole- (Collegie-) Dannelsen. Ogsaa deres Læretid er tre Aar.

Heri er atter i de senere Tider kommet en særskilt Afdeling for tysktalende saavel som for **Skandinaver.**

Betingelsen for Optagelse af Norske eller Danske ved denne Læreanstalt er følgende:

Vedkommende maa være et levende, benaadet Guds Barn, brændende i Aanden, nidkjær for Jesu Ære og hans Riges Fremme. Han maa have Gave til at prædike Guds Ord og Evner til at tilegne sig de Kundskaber, som meddeles i Undervisningen. Man ønsker, at han maa have saa mange Forkundskaber som en Statsskole-Lærer i de skandinaviske Lande samt nogenlunde Færdighed i at læse, tale og skrive det engelske Sprog. Med Hensyn til disse Forkundskaber og denne Sprogfærdighed kan dog Lempelser finde Sted.

De, som ønske at indtræde i Seminariet, maa i Tide henvende sig til Undertegnede.

I denne Henvendelse maa de give en lille Fremstilling af deres kristelige Livserfaring fra deres Barndom af, deres Alder, deres Kundskaber, det Kirkesamfund, de tilhøre o. s. v. Saadanne studerende, som vise sig at have den Helligaand og andre nødvendige Gaver, og som maatte være trængende, ville i Understøttelse faa 120 amerikanske Dollars om Aaret, fri Bolig og fri Undervisning.

Det maa udtrykkelig bemærkes, at de foreløbig i de første 4 Maaneder fra September indtil Jul blot ere antagne paa Prøve. Ingen Penge blive dem udbetalte, førend de have bestaat denne Prøvetid. Hvis de i de Maaneder vise sig at være uomvendte Mennesker eller paa anden Maade uskikkede til Lære-Gjerningen, ville de blive anmodede om at drage sig tilbage fra Læreanstalten. Seminariet vil nemlig saavidt mulig undgaa at uddanne udygtige Personer eller opfostre Lejesvende og Ulve i Faareklæder. Af dem har Kristi Kirke altid havt for mange til sin egen store Skade og Fordærvelse.

Maatte Guds Aand med Lys, Liv og Velsignelse i rigeligt Maal gjennemstrømme ogsaa denne kristelige Lære-Anstalt!

Pastor P. C. Trandberg.
45 Warren Ave.
Chicago. Illinois.

